

Fletushkë e Seksionit Letrar
të ShK Shqiptare „MIGJENI”
Glasilo literarne sekcije
KD Albancev „MIGJENI”

403608

ALTERNATIVA

3-4

Ljubljana, gush-shtator 1989
avgust-september 1989

KATËR - PESË FJALË

1. Mos po na dëgjon Ali Shukria: athua sa shqiptarë ka në botë?! Në Jugosllavi nuk dihet as nuk bën të dihet sa janë. Kudo janë. Bizanti i Ri njih:shqiptarët e ndershëm dhe separatistët. Është fundamentalizmi vetëqeverisës shqiptarët jashtë Atdheut i ndanë në besnikë dhe ekstremistë. Njeriun e përjashtuar nga Jugosllavia duan ta përjashtojnë edhe nga Evropa. Mos janë gjallë Hitleri e Musolini?!

2. Luigj Gurakuqi, Hasan Prishtina, Shota e Azem Galica po vriten për të dytën herë. Vrasës: bijtë më të mirë të kombeve e kombësive tona në Kosovë e në Serbi. Si në Kinë si në Prishtinë, si në Tien An Men si në Prizren...

U hoqën disa nga masat e jashtëzakonshme. Shtuan vetëm disa njësi milicësh specialë dhe tankesh. Dr. Gani Jashari, përsëdytë e përsërit: diferencimi nuk është dhunë mbi inteligjencien shqiptare! Doktor Ganiu është besnik i rrast dhe nuk bën të mos i besosh. Ne në Lubjanë e kemi pak më lehtë derisa besnikët të mos dërgojnë pak tanke edhe kah veriu. Diferencimi vazhdon deri në stabilizim. Pse të mos i quajmë tanket stabilizatorë...

3. Minatorët e Kosovës në grevë. Azem Vllasi studjon Aktakuzën që i ngritën ata që i ngriti vetë. Azem: Burgu, ku gjendesh ti, u provua nga ata që ti më 1981 i shpalle kundërrevolucionare. Dëshirojmë të dalësh në liri. As Jugosllavisë as Serbisë nuk u bëre kurrënjë faj...Kosova ka zemër të gjerë...

4. Gjuro Kozar shkroi në Oslobogjenje një koment rreth aktivitetit të "Migjenit" të Lubjanës, Këshillit për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut në Kosovë, rreth Alternativës, meje e disa të tjerëve. Komenti im: Gjuro Kozar ka të drejtë të rrejë dhe le të rrejë në më shumë ekzemplarë. Rrena e tij ishte e shkruar me alfabet cirilik!

5. A stabilizohet Kosova me "shqiptarë të ndershëm"?!

Salih Kabashi

KUR DO TË DALË E REJA...

ALTERNATIVA jonë e bashkë me të edhe gjithë Shoqata Kulturore e Shqiptarëve MIGJENI po bën hapat e parë. Në faqet e fletushkës sonë, Seksioni Letrar i Shoqatës, i ndihmuar nga nga të gjithë anëtarët e saj dhe miqtë e ALTERNATIVËS bëri punë të lavdërueshme, duke vënë themele të sigurta dhe duke shprehur shpirtin e saj të veçante.

ALTERNATIVA hapi dyert për të gjithë ata që kanë për të thënë diçka sepse hapsira e uniformuar nuk lë vend për mendime të lira. Asaj i dhemb çdo kockë nga mendimi i shfaqur i shqiptarëve për shqiptarët.

Po s'punuakan vetëm ata të Seksionit Letrar. Salih Hasani, palodhur stërvit ekipin e futbollit. Këtij don t'ia kalojë Ilir Elezkurtaj me orkestrinën e çiftelive. Mjeshtrit e çiftelive e bilbilat e melosit popullor u këndojnë pranverave e verave tona po edhe vjeshtës që po vjen-ardhtë e bardhë...

(Përkthyesit presin fjalorët se pa ta, duket se nuk u vete...Medicina si duket s'paska fort prirje aleance me artin dramatik...Së shpejti presim lindjen e komedisë me titull UDHËHEQËSI I DRAMËS NË MUNGESË TEKSTESH SHKRUAN VETË NJË DRAMË...).

...në Beograd është lirë letra-gjysmë faqeje i kush-tuan Alternativës...

"Në ditë të vështirë njihen burrat", thotë populli.

Ne patëm nevojë e populli na ndihmon me ndihma morale materiale. I falënderojmë të gjithë që ndihmuan daljen e dy numrave të parë. Fletëfalënderimi e keni ALTERNATIVËN 3.

Nga Maribori kemi një telefon:" Or, taj, mo luj me mou po m'defto far thotë ai redaktori, si e kur do vej e treta?...Si be jo...e lexova pikë për pikë. Nuk mora një, dhjetë i mora, va ndava shokëve...Si jo or taj, do gjej kohë do reskiri edhe ni sahat pi gjumit. Gji ti bajsh gjumit... Të venë n'pajth t'nanës..."

Telefoni i dytë nga Kranji:Cka u bë kjo punë o vëlla, sot erdha nga Lubjana, nuk më pyet kush se çfarë pazari bana po a na prune ALTERNATIVËN. 50 copë shkuan si hallvë. Vëllaunga Kosova përmes telefonit më thotë"çoma çat t'renë"...

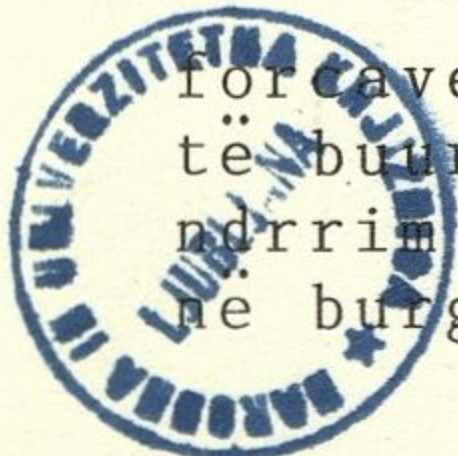
-Mora nja dhet copa, bisedonin ata të Malësisë. Tuzi do mëshumë,ulçinakët na hidhërohen,në Tivar priftit duhet dërguar disa, 900 vjet i bën kisha atje, ajo kishë që është e gjithë shqiptarëve.

Në kohë të vështirë u linte ALTERNATIVË...Këto kohëra do të të kalisin ty dhe ne me ty. Derisa Dedijeri merret me "racizmin" slloven, Rrahmani e Sllobodani kërkojnë t'at shpënë diferencimin në veriperëndim. C'fi bësh kur me demokracinë merren ata që bëjnë dhunën.

Rrahmani ka gjetë ilaçin për të mëkëmbë ekonominë e Kosovës:ekspertët e Krahinës i dërgoi për specializim në Vranjë e Leskoc...

Kosova e pastër etnike e bëri bozë fjalorin bajat të forcave të shëndosha...Po burgjet e pastra etnike sa i takon të burgosurve politike? Rrahmani e Sllobodani angazhohen për ndërrim gjeneratash-amnesti se shqiptarët presin në radhë për të burg, apo jo...

FADIL DEMIRI

Ismail Kadare:

MUNDJA E BALLKANASVE

Lufta e Kosovës 1389

Fusha e mbytur në gjak e kllapi shumëgjuhëshe shtrihet tutje,
Bashkë me ditën, ballkanasit, u thyen. Medet.
Gadishulli i madh u gdhi Evropë e u ngrys Azi.

Gjëma vraponte rrafshnaltave, ikte grykave,
Ato dot nuk e mbanin, ia kthenin maleve guļçonjës,
Që e rrokullisnin pllajave, kërkonin ishuj për túa ndarë,
Po ishujt s'gjendeshin. Gjithçka qe bërë katrahurë.

Furtunat në qiej u hutuan, vërtiteshin si të verbëra.
Plakeshin në çast vetëtimat e binin nëpër balltëra.
Qiejt po zhvisheshin. Mjerë ju, popuj të Ballkanit.
Mjerë ju gjuhështerpa, me mbaresa si shkopiuj të thatë,
me alfabete të përgjakur.

Si do t'iu djeg malli për të pjellë një vjershë. Medet.
C' gjak do të derdhet për të ndrequr ç'u prish këtu. ftohtë,
Ra nata. Një qiell i panjohur u shtri gjithkah, i ftohtë,
Pastaj gjysmëhëna doli e mori në dorëzim gjithçka.

Ismail KADARE

Poraz Balkancev

Bitka na Kosovu 1389

Polje pokrito s krvjo in večjezičnim snom se širi v daljavo,
skupaj z dnem se zlomijo Balkanci. Gorje.
Veliki polotok je vzšel z Evropo in zahaja z Azijo.

Jok bega po planotah, bega po sedlih,
a njegove teže ne morejo sprejeti, vračajo ga odmevnim planinam,
ki ga valijo nižinam in iščejo zanj otoke, kjer bi ga porazdelili.
A otokov ni. Vse sama zmešnjava.

Orkani v nebesih, zmedeni, divjajo kot slepi,
bliiski v hipu ostarijo in padajo v blato.
Nebesa se slačijo. Gorje vam, narodi Balkana,
ja!ovi jeziki s končnicami kot suhe veje s krvavo pisavo.

Kako vas bo zgorela želja, da bi si rodili pesem. Gorje.
Koliko krvi se bo prelilo, da se popravi, kar se je tu skazilo

Noč pada. Neznano nebo vse pokriva, hladno,
polmesec vzhaja in prevzame vse v svoje roke.

GJERGJ FISHTA

GJUHA SHQYPE

1. Porsi kanga e zogut t'verës
Qi vallzon n'blerim të Prillit
Porsi i ambli flladi i eres
Qi lmon gjit e drandofillit:
Porsi vala e bregut t'detit,
Porsi gjama e rrfes zhgjetare,
Porsi ushtima e njij termetit,
Njashtu a' gjuha jonë shqyptare.
2. Ah po; a' e ambel flala e sajë,
Porsi gjumi m'nji kerthi,
Porsi drita plot uzdajë,
Porsi gazi i pa mashtri;
Edhe ndihet tue kumbue,
Porsi fleta e Kerubimit,
Ka 'i bjen qiellvet tue flutru
N't'zjartat valle t' ameshimit.
3. Pra, mallkue njai bir Shqyptari,
Qi këtë gjuhë të Perendis,
Trashigim, qi na la i Pari,
Trashigim, s'i a len ai fmis;
Edhe atij i u thaftë, po, goja,
Qi e perbuzë këtë gjuhë hyjnore;
Qi n'gjuhë t'huej, kur s' asht nevoja,
Flet e tveten len mbas dore.
4. Në gjuhë shqype nanat t'ona
Shi prej djepit na kanë thanun,
Se asht një Zot, qi do t'a dona:
Njatë, qi jeten na ka dhanun,
Edhe shqyp na thanë se Zoti
Per Shqyptarë Shqypnin e fali,
Se sa t'enden stina e moti,
Do t' a gzojn kta djalë mbas djali.

5. Shqyp na vetë, po pik' ma para,
 N'agim t'jetës kur kemi shkue
 Tue ndjekë flutra neper ara,
 Shqyp ma s'pari kemi kndue:
 Kemi kndue, po armët besnike,
 Qi flakue kanë n'dorë t'Shqyptarëvet,
 Kah kanë dekë kta per dhe t't'Parvet.
6. Në këtë gjuhë edhe njai Leka,
 Qi 'i rruzllim mbretnin s'i a xuni,
 Qi kah bijte ai, shkelte deka,
 Shekllit mbarë ligjë t'randë i vuni;
 Në këtë gjuhë edhe Kastriota
 U pat folë njatyne ushtrive,
 Qi sa t'ndrisë e diellit rrota,
 Kanë me kenë ndera e trimnive.
7. Pra, Shqyptarë, çdo fes qi t'jini,
 Gegë e Toskë, malci e qyteta,
 Gjuhen t'uej kurr mos t'a lini,
 Mos t'a lini sa t'jetë jeta,
 Po per te gjithmonë punoni;
 Pse, sa t'mbani gjuhen t'uej,
 Fisi i juej, vendie zakoni
 Kanë me u mbajtë larg kambet s'huej.
8. Nper gjuhë shqype bota mbarë
 Ka me njohtë se ç'fis ju kini,
 Ka me u njohtë ju per Shqyptarë:
 Trima n'za sikurse jini.
 Prandej, pra, n'e doni fisin,
 Mali, bregu edhe Malcija
 Prej njaj goje t'brohorisin:
 Me gjuhë t'veten rrnoftë Shqypnija!

Vorea Ujko

MOMENT ARBERESH

E dua kumbonaren bizantine
në mes të qiellit të kaltërt
që pingultaz zbret në shpirtin tonë
ndërsa mbrëmja merr ngjyrë manushaqje
dhe vajza e ëndrravet
bisedon kokulur
në pragun e derës.
Kështu përgjumshëm e vetmitar
më vijnë parasysh
lëvizjet e fëmijnisë
dhe fytyra fatkeqe e Garantinës.
Dhe arrin nga largësia e hijevet
troku i kalit të Konstantinit
që qaset me shpatulla vdekje.
Dhe një jehonë arbëreshe
depërton ajrin e zemrën
e ngjitet përplotë si mister
me flatrat e veta të lehta
e rrok kacavarset e murit,
rrok heshtjen,
rrok gjakun tim.

VOREA UJKO

Albanski trenutek

Rad imam bizantinski zvon
sredi sinjega neba
ki se navpično spušča v našo dušo
ko mrak dobiva barvo ciklame
in deklet iz sanj
govori s sklonjeno glavo
na pragu vrat.
Tako zaspanemu in osamljenemu
mi prihajajo pred oči
gibi otroštva
in otožni obraz Garantine.
Iz daljave senc me dohaja
peket Konstantinovega konja
ki se približuje s prsmi smrti.
In odmev arbanaški
prebija zrak in srce
se dviguje kot skrivnost
in s svojimi lahкими krili
pleza po zidu
objema molk
objema mojo kri.

Prevod: S. Kabashi in M. Hanžek

FRANJO FRANCIC

SY FEMIJE

sy fëmijësh
tha tankisti
nuk shoh
qiell parulla
qiell katror
shtatëmbëdhjetë vjet
shtatë vjet burg
të mos rritesh
të mplakesh
për dy fjalë
kosova republikë
dy vite apo dhjetë
për sy fëmije
të zotit plak
që qeveris
që urdhëron
që kërcnon
që kamxhikos
që çirret
e nuk sheh
nuk sheh sy fëmijësh

Preved: S. Kabashi in M. Hanëk

FRANJO FRANČIČ

otroške oči

otroške oči
reče tankist
ne vidim
nebo parole
nebo kvadratov
sedemnajst let
sedem let aresta
da ne odrasteš
da ne ostariš
za dve besedi
kosovo republika
dve leti ali deset
za otroške oči
starca boga
ki vlada
ki ukazuje
ki grozi
ki biča
ki se reži
a ne vidi
ne vidi otroške oči

I VETMI ZOT

do të mbysim zot në ty
thanë ata
sa zota janë
vërtetë vetëm një
ai juaji

REPRIZE

vjershat i mësonim përmendësh
atëherë
një udhëheqës
një zot
prap do të mësojmë vjersha përmendësh

NE PRITJE TE AKSIONIT

ndodhi në maribor
me mikun shqiptar ndezëm muhabetin
sa u kall
çfarë
të ndrroj babë
më tha dhe pau në largësi
droja e guximi
shtëpia
e unë
pa fjalë
aksioni

Nga sllovenishtja: S.K.

edini bog

ubili bomo boga v tebi
so rekli
koliko bogov je
res samo eden
in ta samo vaš

ponovitev

pesmi smo se učili na pamet
takrat
en vodja
en bog
spet se bomo učili pesmi na pamet

v času akcije

bilo je v mariboru
s preijateljem albancem sva besede gre la
da so zagorele
kaj
naj zamenjam očeta
mi reče in se zagleda daleč
strah in pogum
dom
jaz pa
brez besed
akcija

JURE DETELA, pacifist i njohur slloven:

PERVOJAT E MIA ME POLICINE

Në këtë tekst do të provoj që në mënyrë kronologjike të përshkruaj përpelitjet e mia me policinë.

Duke përshkruar disa nga lajthitjet e mia do të përpiqem të dëftoj për ato fintent tipike policore, në të cilat njeriu nuk do të duhej të jenë. Përjetimet e numërtat që i përshkruaj këtu, dëshiroj të mos përsëriten tek askush. Njëherit dua të mos përdoren me metodat policore që i parashtroj.

Sjelljet e përshkruara policore do të mund të zhduken vetëm pas transformimit radikal të shoqërisë e të vetëdijes, andaj çdo dëshirë hakmarrjeje mbi milicë të caktuar që kanë tejkaluar autorizimet e tyre, është e gabuar. Pa kuptim është të luftosh kundër njerëzve si individë; ka kuptim të luftosh vetëm atë të keqe që njohim në përmasat botërore. Vetëdija mbi veçoritë e papërsëritshme të një ngjarjeje të rrallë si dhe vetëdija mbi pozitën e papërsëritshme që zë individi në situata të konfliktit, assesi nuk mohojnë vetëdijen mbi dimensionet botërore të së keqes, që sundon mbi situata konfliktit. E dhe xhelati është viktimit më e pozës së tij, e jo vetëm njeriu, të cilin xhelati e mbyt - të gjitha pjesët e botës janë të lidhura midis tyre me fije të panumërtat. Shkurt: çështje qenësore tek problemi i dhunës policore është problemi i edukatës, që i nënshtrohen të rinjtë që në Konviktet e Tacenit/shkolla e milicisë - ver. e përkth./mësojnë për milicë. Edhe tek edukimi në Tacen është qenësor edukimi që i janë nënshtruar organizatorët e sistemit mësimor. Pas këtij vargoi mund të vëmë shumë larg. Porse jo me mendime hakmarrëse, që më me qejf do t'i ndërroj me atë vezullim bleroshe të një nate pranverore që para njëzetë e gjashtë vitesh pat vezulluar mbi Parkun e Tivolit. Dua që para se të vie ajo ditë e pritur kur në asfaltin midis godinës së policisë në Rrugën e Kidriçit dhe të Rrokaqiellit/Neboticnik/ do të digjen të gjitha dosjet policore sllovene në një flakë të mrekullueshme, askush të mos përgatisë veprime hakmarrëse mbi milicët. Nuk dua kurrëfarë represioni

mbi milicët që kanë keqpërdoruar autorizimet e veta, dua prerjen e keqpërdorimeve në të ardhshmen. Sepse metodat e përshkruara policore janë shprehje e smundjeve shoqërore, që janë më të përhapura se sa mendojmë zakonisht.

Në fellutë pak më të madhe me policinë shkallova për herë të parë me fajin tim, para së gjithash nga marrëzia, frika, moshonepsejes ndaj njerëzve dhe papërvoja rinore. Më 9 mars 1974 i lodhur e i pagjumë po ecja nga Pirani në Izola. Pasi i shmangesha rrugës kryesore dhe rrugëve me trafik të dendur, doja buzë detit të arrija në qendër të Izolës. Kështu u gjeta në oborr të Fabrikës DELAMARIS të cilën në një rën anë e lag deti. Shikova tymtarin dhe menjëherë ndjeva një zell të ngjitesha në të. Atëherë më thuproi një kujtim i hershëm kur kisha parë poashtu një tymtar të këtille dhe kur kisha ndjerë të njëjtën dëshirë për zvaritje; dhe ndjeva se kishte qenë përjetim që kam mbajtur mend sepse po përsëritej së paku tri herë. Këto ndjesi më tmerruan. Në një gjendje të këtille më pa rojtari i fabrikës. Ishte e diel dhe ne të dy ishim njerëzit e vetëm në oborr. Rojtari më shpuri në kabinën e tij dhe me telefon thirri policinë, të cilët arritën së shpejti me Fiqën e kaltër dhe pa një pa dy më dërguan në postën e policisë. Atje ashpërsisht thanë që në pyetjet e tyre të përgjigjesha shpejt dhe të mos rrej. Zbrazen trastën time dhe më pyetën prej nga janë sendet që ishin brenda (më kujtohen dy libra e një kasetë). Atëherë njëri nga milicët më tha t'u them çdi për drogat dhe se për këto kam në disponim një çerek ore. Vetë iku. Ajo thënie më preku pak sepse çeshtë e vërteta unë asokohe disa herë kisha shijuar lirin indas dhe mu bë se kanë milicët njëfarë njohurie mistike të fshehtë mbi të gjitha veprimet e mia sado të parëndësishme të jenë ato. Nuk dija se milicët përqendroheshin në pyetjet për drogën tek pjesa më e madhe e të rinjve që sillen panatyrshëm dhe skanë tjetër mundësi pos ti trajtojnë si narkomanë. Ngaqë asokohe isha pak a shumë bestytnik, fitova përshtypjen se po përmbushet njëfarë fati i keq ndaj se cilit jam i pafuqishëm dhe s'ka bojë ti kundërshtoj. Kësodore vendosa të rrefej për dy trupa liri indas.

(vijon)

Ali Podrimja:

TATEPJETES

Vetëm njëra anë dëgjohet
Vetëm njëra dritare hapet
po Dielli pik diku ngjeti

Kur të dëgjohet ana tjetër
Ana tjetër a do të shurdhohet
A do të mbyllet dritarja e zgurdulluar

Dielli a do të pikë edhe në çatinë e kërrusur

Dëgjohet vetëm njëra anë
Vetëm njëra anë
Dhe gishtat në vesh dhe fishkëllima

Kur të dëgjohet ana tjetër
A do të harrojë njeriu të lehë
A do ta zëmë Diellin tatë pjetës

ME JETOHET

Lehin zoti im lehin
E unë skam fjalë

Për tokë kapem
Mbahem për qiell

Lehin zoti im lehin
E mua më jeto het

DRITERO AGOLLI

PER GRATE TONA

Sa pak këndojmeë për gratë tona.
Për gratë të bukura e të mira,
Që na përkëdheelin me duar të njoma,
Kur kthemi nga rrugë të vështira.

Gabohemi shumë, kur flasim e grijmë
rreth gotës me birrë, rreth gotës me verë,
Se gjoja gratë tona e humbën freskinë,
Se gjoja ishin të këndshme njëherë...

Ah, vëllezër s'humbet hijeshia e tyre.
Ato përtrihen, ato lulëzojnë,
Mjafton të qëndrojnë pak në pasqyrë,
Dhe bëhen prapë vajza të njoma...

E si të mos këndojmë, poetë,
Për ato që kanë ditur në jetë
Të lindin kreshnikë e perri,
Në maternitet e shtëpi,
Në mal a në arë
Duke prerë dru e duke hedhur farë...

(1961)

ESAD MEKULI

SODBA O NAS

Za nami pridejo naši otroci in otroci njihovih otrok
in bodo spregovorili o nas, bodo sodili o nas
(Rodovi ocenjujo dela...-je dejal veliki
Nekdo)-

in ne bodo nas obsodili, vem, zaradi našega
jecljanja, porodnih muk,
naših napak-majhnih i velikih-za to, kar
smo ustvarili...

kajti-kdo je kriv, da nam predniki niso zapustili
skoraj nicesar(drugim dosti)
razen grobov in neznanja,
kdo je kriv, da so stoletja-tema in osamljenost-
kod zgodnji mraz spocetka še kali morila?

Za nami pridejo naši otroci in otroci njih otrok-
rodovi,
in vedeli bodo za nas, ker smo veliko
rojstvo

Novega Dne sonca in ljubezni;
vedeli bodo za nas, z občudovanjem-vem-
bodo pripovedovali svojim otrokom,
kako smo, iz pepela in revščine, gradili...
z golimi rokami nesmrtnih graditeljev;
kako smo pisali pesmi, kako zgodbe,
črkovaje abecedo, besede, jezik...

Za nami pridejo otroci in otroci njih otrok
in vedeli bodo za nas-svoje hrabre prednike-
ker pravo življenje se pričanja iz nas, z nami...
In ne bodo nas,, vem, obsodili za to, kar smo
dosegli-

ker-kdo je kriv, da nam predniki niso zapustili
skoraj nicesar(drugim dosti) razen grobov in neznanja,
kdo je kriv, da so stoletja kot zgodnji mraz

VOJIN KOVAČ - CHUBBY

HYRJE NE DRAMEN E PASHKRUAR

do të doja
të pshurrja zonjën që merret me kanarinat
do të doja
t'i vidhja fqit karrigën se s'më pëlqen baroku
do të deshiroja
gurët të hudhin njerëz
do të doja
të takoj një burrë të tërbuar që kafshon qenin
do të doja
kali të kalërojë sipër meje
do të doja
macet t'i përlejnjë gjithë vendimet e deratizimit
do të doja
t'ia ktheja kurorën që i vodha preshernit

protestoj
pse bojë e penës thahet saora
protestoj
pse pushteti nuk ka ndaluar të lehet në shesh të qytetit
protestoj
pse në gazetë s'janë gjithë lajmet për vrasjet
protestoj
pse protistutat të mos jenë të mbrojtura
protestoj
pse shtrembërohen gozhdat aq shpejt
protestoj
pse qeveritarët s'kanë urdhëruar që bretkocat të kenë katër
këmbë
protestoj
pse portokajt të kenë gjithë atë lëvozhgë

kërkoj
heqjen e menjëhershme të vranësisë
kërkoj
vazhdimin e shtatëzanisë për dymbëdhjetë muaj
kërkoj
që peshqit menjëherë të shtohen peshqit në Lublanicë

ju lus
shuani dritën

thërras në grevë urie
të gjithë ata që janë kundër keqësimit të motit
thërras në grevë urie
të gjithë ata që qentë u ndiqen
thërras në grevë urie
të gjithë ata që u prish era flokët
thërras në grevë urie
të gjithë ata që sorrollaten udhëve bojë ulliri
thërras në grevë urie
të gjithë ata që bari u rritet ngadalë
thërras në grevë urie

Nga sllovenishtja: S.K.

Bajram Dabishevci

ETHET E MINJVE

Kurrë nuk mundën t'më përçajne
mua me themelet e lashta të Kështjellës sime,
sado që shi sixhim...e rrodhën e rrodhën
ujërat erozive
hëngrën kaherë tragjizmin e shën rrenës
komika e mbetur lakuriq domosdo po përplaset
hendeqeve të rrugëve poshtë...
Ka mbetur e pastër komika se si i...ngordhur përpiqet
miu ekspert...rreth pusit të oborrit,
rreth pusit të Kështjellës.
Miu i ngordhur, aman ç'punë të mëdha,
me...klorizimin e...vëllamërisë
me ujët e burimit...
Ethet e... trilluara të minjve,
trillimi me krahët e hapur nga Lindja, Veriu,
në Jug...

e i falet kërdisë.

Perandoria e miut po heq ore çastet e fundit,
miu i ngordhur përpiqet me çapat e fundit...
Paqe moderne,
paqe moderne.

DEMË TOPALLI

A MUND TË KTHEHEM PRAPE NE LLUGA

A mund të kthehem prapë në Lluga
Ku fle pikëllimi i botës
Zjarri dhe uji që shëron?

Lulen që çel në drurin e tharë
Ahengun e lënë midis një pylli
A mund t'i takoj?

Ajo verë e ikur dhe ajo muzikë e shurdhër
Që vjen si vaj nga zalli i gjallë
Pse më kërkojnë?

Ajo kremte e mbarë dhe ai fron dovletit
A do të më mashtrojnë?

KRONIKA

Do të ma vesh kohën në thikën më të mprehtë
Që të jem vetëm stoli e rreme
-Njësoj të ulërijnë ujku dhepra e qeni.

Më dhuron defter mesjete
Me myhyr mbreti
Njësoj të ulërijnë ujku dhepra e qeni.

Do t'i bie tejpertej ferrit
Pa nishan pa fron
-Njësoj të ulërijnë ujku dhepra e qeni.

Do të më shartosh me gjak të ri
Dhelparak
-Njësoj të ulërijnë ujku dhepra e qeni.

Se lahko spet vrnem v Llugah

Se lahko spet vrnem v Llugah
Kjer svetovna žalost spi
Ogenj in voda ki celita.

Cvet ki cveti v suhem drevesu
Vzdihljaj spuščjen sredi gozda
Ali ju lahko srečam.

Tisto izginulo poletje in tista gluha glasba
Ki kot jok prihajata iz živega peska
Zakaj me iščeta.

Tista srečna slovesnost in tisti prestol domovine
Ali me bosta prevarala?

Kronika

Rezala mi boš čas z najostrejšim nožem
da bom le lažen okras
- naj enako lajajo volk lisica in pes.

Daješ mi srednjeveški defter
s kraljevskim prstanom
- naj enako lajajo volk lisica in pes.

Križaril bom skozi pekel
brez znamenja brez prestola
- naj enako lajajo volk lisica in pes.

Križal me boš z novo krvjo
lisjak
- naj enako lajajo volk lisica in pes.

Prevod: Gani Rrustem Lipaj

MIGJENI

V CERKVI

V našem mestu je četrt... V tej četrti je cerkev. V cerkvi berač, v katerem gori želja: želja po življenju. »Pridite k meni vsi tega sveta, ki ste izgnani in zasmehovani,« je dejal nekoč gospodar te cerkve, »pri meni boste našli navdih...«

Berač je prišel. In resnično je našel navdih. Cerkveni hlad mu je pregnal vročino iz njegovega telesa, ki ga je skoraj žgala. Zunaj je vroče. Sonce je tako noro segreto in te tako divje boža, da čutiš v glavi udarce, kot bi kovač razbijal po žarečem železu.

Kako se je mučil berač, preden je prišel sem. Zaradi vročine ni mogel hoditi hitreje. Lahko bi ga tudi ujeli. Toda vročina mu je tudi pomagala. Policaj, ki mu je sledil, je bil debel; bal se je, da se bo stopil kot mast v ponvi, če se bo še naprej zaganjal za njim. Hudič naj vzame teh pet, šest lekov za katere je berač osumljen, je mislil policaj. Hudič naj jih vzame! Morda jih tudi ni vzel. Berač pa ni hotel priznati. Ne zaradi česa drugega, marveč zato, ker kot pošten človek ne želi pred sodišče. Prav ima! Ali ne delajo enako tudi vodilni trgovci v našem mestu? – In kdo lahko dvomi o njihovi poštenosti? Da prideš pred sodišče nedolžen, pa je v očeh naših ljudi sramota.

Berač je v cerkvi... Sedi na klopi in uživa v hladu. Kako lepo je sedeti, se spočiti in imeti zagotovljen kruh za dva dni... Šest lekov! Tudi tri dni lahko živiš s šestimi leki. Eden, dva, tri, štiri, pet, šest lekov. Cink, cink, cink, cink, cink! Duhovnik za oltarjem se moti zaradi zvena kovancev. Pokuka izza ikone nekega svetnika. Vendar nič! Vidi le berača, ki moli s sklenjenimi rokami. Tudi neiznajdljivi berač ga gleda. Boji se. Skoraj bi verjel, da se bo zgodil čudež. Toda ne! Bila je samo padrejeva glava. Zbral se je. Ko je glava izginila, je berač s še večjim sanjarjenjem spet začel božati šest lekov; bil jih je bolj vesel kot izdajalec Iškarijot svojih tridesetih, ki jih je dobil, ko je prodal svojega in padrejevega Učitelja. V tem sanjarjenju je berač počasi zaspal na zadnji cerkveni klopi, njegovo spanje je bilo mirno, kot je mirno spanje ljudi brez življenjskih skrbi.

Cerkvena tišina je začela izginjati... Črne in rdeče kape, modre in bele obleke, svilene in bombažne nogavice, obrazi z brki in brez njih, nasmejani in spačeni – verniki se zbirajo k poslušanju popoldanskega pridigarja. Klopi so polne. Na zadnji pa sedi berač.

»Res, resnično vam povem,« odmeva padrejev glas in nasuje dež in točo nad grešnike. Vsi verniki so si čistili in umili ušesa in zelo dobro slišijo. Starejši ostajajo odprtih ust. Neka starka se simbolično smehlja. Dve mlajši se prepirata z gibi rok: »Ali se je padre obril danes ali včeraj?« Neko dekle uživa v mavričnih žarkih, ki so skozi raznobarna okna osvetlili padrejevo kuto... Govor teče zelo dobro. Toda ko je padre začel groziti tistim, ki kradejo, in se je tako lotil beračeve intimnosti, je berač vstal, šel ven, in pri vratih, ko je poln sovraštva počastil pridigarja s kletvico, zamrmral: »Kako pa naj jaz živim?... Tega mi nisi nikoli povedal. Živeti pa moram!«

PREPOVEDANO JABOLKO

Tridesetletnik. Brezposeln. Stoji pred reklamami za kino, čeprav je delovni dan. Fuj, pljune in obrne glavo proč. Zdelo se mu je, da ga nekdo kliče... Toda ne. Nihče ga ne kliče. Nihče ne potrebuje delavcev. On pa mirno, mirno nadaljuje s svojim vsakdanjim delom: ogleduje si reklamo za kino. No ja! Ti pa res živijo, pravi in se približa, da bi lahko še natančneje študiral. Vsakdanji film vrtijo – lepo dekle in ob njej lep moški. Nevoščljivost v očeh delavca. Čuti sovraštvo do igralca. Grdo ga gleda. Pljune. Gleda svojo obutev. Tudi sam ne ve, kaj je to. Inkarnacija čevljev, škrpet. Pripogne se, zveže škrpet z vrvico, vse to pa pospremi z vzdihom. Vzravna se. Hodi – po pločnikih, se razume. Tudi čisto bos bi lahko hodil po pločnikih, zakaj pa ne!

Premika se počasi, zbran je. Kot vsak brezposelni. Tudi drugi hodijo, toda niso zbrani – nemirni so. Kako lepo je biti zbran, hoditi počasi kot gospod. Kaj pa govorim? – Je dobro, da hodiš zbran in počasi?... Ne in da! Da in ne! Kakor se vzame... Za gospoda je dobra počasna hoja, da se mu hrana poleže, za delavca ni dobro, da hodi počasi. Zakaj? – Veste. Vendar delavec še naprej hodi počasi, s popolno zbranostjo in udobnostjo. Nič slabše od kakšnega gospoda. Kaj moreš? Takšen je današnji čas... in svet. Tudi če nočeš biti gospod, to postajaš. Delavec noče biti gospod, pa tudi imitirati gospoda ne bi hotel, vendar čas... ne ljubi se mu! Ni mu všeč takšne vrste gospodstvo. Ne zaradi utrujenosti – marveč... no, saj tudi to veste.

Tam-tam-tam-tam! Štiri popoldne je že! Štirje udarci ure se slišijo iz svetega stolpa in odmevajo v hudičev želodec delavca. Štiri! Štiri! Štiri! Povsod štiri! In zakaj štiri? Zakaj? Zakaj štiri? Nesporazum. Nesoglasje: nekaj kot revolucija. Revolucija v miniaturi. Poka... top... Ne, želodec od lakote.

Delavec nadaljuje hojo korak za korakom. Išče delo. Kot njegovi tovariši v Berlinu ali pa v Londonu. Nikjer polne samokolnice, da bi jo izpraznil. Nikjer potnikov s prtljago, da bi jim pomagal. Nikjer! Nikjer! Nihče noče njegovega znoja. Pri nikomer ne more zaslužiti dveh, treh lekov.

Delavec se ustavlja pred trgovinami in gleda skozi steklo. Gleda in občuduje romantični čas. Pred steklom papirnice: spet igralci! Škriplje z zobmi. Od jeze dvigne pesti, da bi... kaj pa zakon! Policaj, ga prešine. Podcenjujoče zapusti igralce. Pljune. Nadaljuje. Spet pljune. Gleda desno in levo. Pljune.

Lačen in propadel hodi ob prodajalnah, polnih »prepo-vedanih jabolk« (biblijska zgodba).

Instinkt hoče na dan. Delavec se obvlada! Zakon! Polici-ja!

Zaradi varnosti položi roke na hrbet. Tudi hudiča bi zgrabil za vrat in ga zadavil. Toda tudi hudiča ščiti zakon.

Tam-tam-tam-tam. Do kdaj tako naprej?

Prevedel Nikolla Berishaj

JURE DETELA

DISKRIMINIMI I FËMIJËVE NË TETOVË

Në artikullin e botuar më 27 nëntor 1988, në faqen e 19 të Nedeljski Dnevnikut, Marjana Vonçina pyet pse në paraqitjen time në nëntor në Cankarjev Dom të Lubjanës u shpreha kundër ligjit demografik të Komunës së Tetovës që u mohon shtesat e fëmijëve që kanë lindur në familjet me dy a më shumë fëmijë.

Kjo s'është e vërtetë. Jam paraqitur kundër masës që është shumë më brutale nga masa që përmend Marjana Vonçina: kundër ligjit mohon mbrojtjen shëndetsore falas për fëmijët e lindur në familjet me dy a më shumë fëmijë. Nuk di se për të pavërtetën në artikull është fajtor raporti nga Nova Makedonija, të cilin autorja e citon apo ndonjë dezinformim tjetër; veçse nga artikujt e botuar në DELO të 18 janarit 1988 dhe në MLADINA të 3 qershorit 1988, bëhet plotësisht e qartë se në Komunë të Tetovës, vlen ligji që fëmijëve të familjeve që tejkalojnë katër anëtarë, u mohon sigurimin shëndetsor, prandaj mendoj se në Cankarjev Dom këtë fakt e kam formuluar pa mëdyshëm dhe qartë.

Në tekstin e Marjana Vonçinës është edhe një e pavërtetë. Kurrë s'kam thënë se është krim "përpjekja e çdo mjeku në Komunë të Tetovës që gjatë kryerjes së detyrës mjeksore kontribuon në zvogëlimin e lindshmërisë së shqiptarëve". Porse kam thënë se është krim çdo abortus dhe çdo shkurtim i mjekimit falas për fëmijët e diskriminuar. Jam koshient se duhet gjatë shqyrtimit të problemeve demografike, të jemi shumë të përpiktë, kështuqë hudhja e qëndrimeve të mia në mënyrë të thjeshtësuar e të përgjithësuar, është jokorrekte. Përdorimi i kondomeve e diafragmave, pas mendjes sime s'është krim. Propagandimi i të përmajturit seksual e të "ruletës vaticanase" në emër të zvoglimit të natalitetit, poashtu nuk është krim. Poashtu pilulat që me siguri shkatërrojnë spermat para se të vie deri tek frytnimi, e që sidomos nuk shkaktojnë ndonjë rrezik ndaj vezëve tashmë të mbarsur, nuk i hedh a priori; edhe tek këto

pilula paraqitet pyetje e rëndë etike rreth procedurës së eksperimentimit e të sprovimit, aniqë kësaj radhe këtë çështje nuk do t'a shqyrtoj. Patjetër se, përdorimi i pilulave që disa orë pas mbarësimit mbysin vezët e mbarësuar, është krim dhe vrasje.

Do të mashtroheshin ata që do të mendonin se kundërshtimi im abortuesit, është i vetmi shkak për kundërshtimin tim ligjit tetovar. Është e vërtetë se ky ligj është i mbrapshtë me vetë faktin se nxit drejtëpërdrejte abortusin. Është e vërtetë se jam kundërshtar i pakusht i çdo abortusi, edhe pse të kundërshtosh ligjin tetovar, s'ke pse të pajtohesh me këtë qëndrim timin. Arsyeja kryesore pse kam kundërshtuar ligjin tetovar është fakti se ai ligj mohon barazinë midis fëmijëve të familjeve të mëdha dhe të fëmijëve të familjeve të vogla. I huaj është për mua çfarëdo diskriminimi para ligjit, sidomos diskriminimi midis fëmijëve më tmerron. Poqese edhe fëmijët e rritur nuk janë të mbrojtur para diskriminimit eksplicit ligjor, atëherë kemi të rrënuara ndjesitë themelore të drejtësive sociale. Ligji i Tetovës, qartas është në kundërshtim të plotë me konventa ndërkombëtare të numërta që ndalojnë diskriminimin e fëmijëve para ligjeve. Në nenin 24 të Paktit mbi të drejtat qytetare e politike, që e ka ratifikuar Jugosllavia, është ky përcaktim:

"Cdo fëmijë, pa dallim race, ngjyre, gjinie, gjuhe, besimi fetar, kombësie a prejardhjeje sociale, pasurie a lindjeje, ka të drejtë në masat mbrojtëse të familjes, shoqërisë e shtetit për shkak të pozitës së tij prej të miturit".

Në pikën e dytë të Deklaratës mbi të Drejtat e Njeriut, gjejmë të shkruar:

"Fëmija duhet të gëzojë mbrojtje të veçantë dhe me ligje e me mjete të tjera, duhet t'i mundësojmë kushte e lehtësime, që ai të zhvillohet në pikepamje trupore, mentale, morale e shoqërore në konditat e lirisë e të dinjitetit. Shtytje kryesore për aprovimin të ligjeve të tilla le të jenë interesat e fëmijëve".

Kushtetuta kërkon të jetë në harmoni me konventat ndërkombëtare që ka nënshkruar Jugosllavia. Nga kjo pikë

ligji tetovar është antikushtetues. Por e drejta që dikush të shoh veten mbrojtës të barazisë, nuk është punë e kotë. Jugosllavia angazhohet për barazi midis jugafrikanëve negër me të bardhët, çka duhet lavdëruar, mirëpo kur duhet në Kuvend të vendosen ndëgjonjëset e të punësohen përkthyesit simultanë, menjëherë lindin problemet. Të dhënat mbi dendësinë e popullsisë, papunësisë e varfërisë janë ngjethëse dhe na vënë para dilemës: a të heqim dorë nga parimi për drejtësi, barazi dhe që veten ta kemi mbrojtës të barazisë, apo të paguajmë për këtë barazi çmimin që kërkon mjerimi tetovar? Unë angazhohem për alternativën e dytë. Lexuesit të mos trishtohen për çmimin e madh që duhet paguar për barazinë e fëmijëve shqiptarë. Të kujtojmë disa nga shembujt e shumtë historikë.

Cfare çmimi pagoi Gandhi për të drejtën që në veten e tij të shohë mbrojtësin e harixhanëve me përfaqësuesit e kastave më të larta? Çmim pagoi padër Niemöller për të drejtën që më 1938, guxoi të konsiderojë mbrojtës të barazisë së ebrejve me "arianët"? Shtatë vite të Dachaut... Sa njerëz para 20 vjetësh u burgosën në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, pasi që me bojkotimin e shërbimit ushtarak, dëshmuan angazhimin e tyre për barazi të vietnamezëve me amerikanët. Shembujt janë të panumërt. Shkurt: angazhimi ynë për barazi vërtetohet e dëshmohet vetëm në situata të rënda, derisa demokracia është e siguruar vetëm në shoqërinë, anëtarët e së cilës janë të gatshëm të paguajnë çmimin e lartë të dëshmisë së atij angazhimi. Marjana Vonçina tërheq vërejtjen në varfërinë tetovare; shihet qartas se në emër të këtij fakti, është e gatshme të heq dorë nga parimi për barazi. Mirëpo, akemi arsye që në emër të luftës kundër fakteve të vërteta të pakëndshme, të përdorim mjete të këtilla? Ku janë kufijtë e kësaj logjike? Shumica e barbarive më të tmershme në histori, janë bërë duke marrë parasysh "faktet e vërteta", apo me fjalë të tjera: ekzekutorët e dhunës gjithnjë arsyetojnë egërsinë e tyre me "faktet e vërteta".

Tmerrohem nga qëndrimi i Abdulla Ademit, kryetarit të Komunës së Tetovës se ligji i përmendur nuk është aprovuar "pse nuk duam fëmijët, po pse i duam shumë". Kjo don të thotë se guxojmë që, në emër të shpëtimit të fëmijëve nga dendësia e madhe, të diskriminojmë fëmijë të caktuar dhe t'u mohojmë mbrojtjen shëndetsore. Fëmijët pa mbrojtje shëndetsore, pra, le t'i terrorizojmë që mbi ato viktima të ngritet gëzimi i fëmijëve të tjerë. Sipas kësaj logjike, angazhimi për leverditë e shumicës japin të drejtë egërsie mbi viktima të caktuara dhe, prapë shtrojmë pyetje: ku janë kufijtë e kësaj logjike? Mohimi i mbrojtjes shëndetsore, assesi nuk është diskriminim naiv e i vogël. C'bejnë mjekët e Tetovës me fëmijët e diskriminuar që kanë nevojë për ndihmë mjeksore po që prindërit s'janë në gjendje të paguajnë? I lënë, në fund të fundit, të vdesin në emër të dashurisë ndaj fëmijëve që për gëzimin e tyre kanë nevojë të kufizojnë shtimin demografik? Nëse kemi të drejtë që me egërsi të tilla ndaj fëmijësh, të frikësojmë prindërit potenciale, duke i kthyer nga qëllimi që të kenë fëmijë tjerë-çka është e drejtë e tyre, ku janë atëherë kufijtë e egërsisë? Pse, bie fjala, sipas kësaj logjike, të mos kemi të drejtë të zaptojmë me pranga prindërit e fëmijët e tyre ti mbysim duke i munduar gjatë sepse kanë lindur të tepërt në familje të mëdha? Kjo, mbase, do t'ishte metodë e sukseshme frikësimi që njerëzit të lënë lindjet e tepërta: këtë, merret vesh, nuk do ta bënim "pse fëmijët nuk i duam po pse i duam shumë"; kështu do t'ishte e pëlqyeshme që veglat për shkaktimin e mundimeve, ti emërtojmë, bie fjala, "elektrodë e dashurisë gjithëpërfshirëse,"spirale e vëllazërim bashkimit", "sharrë-cirkular dashurie për fëmijët", etj..

DISKRIMINACIJA OTROK V TETOVU

V članku, ki je bil 27. novembra 1988 objavljen na 19. strani Nedeljskega dnevnika, se Marjana Vončina sprašuje, zakaj sem na zboru slovenskih kulturnih delavcev, ki je bil novembra 1988 v Cankarjevem domu v Ljubljani, nastopil proti demografskemu zakonu tetovske občine, ki odreka otroške dajatke tistim otrokom, ki so se rodili v družinah z dvema ali več otroki.

To ni res. Nastopil sem proti ukrepu, ki je še veliko brutalnejši od ukrepa, ki ga omenja Marjana Vončina: proti zakonu, ki odreka brezplačno zdravstveno varstvo tistim otrokom, ki so se rodili v družinah z dvema ali z večimi otroki. Ne vem, ali je za neresnico v članku krivo poročilo iz Nove Makedonije, na katerega se avtorica sklicuje, ali kaka druga dezinformacija; toda iz člankov, ki sta bila objavljena v Delu 18. januarja 1988 in v Mladini 3. junija 1988, je popolnoma jasno, da v tetovski občini velja zakon, ki otrokom iz družin, ki presegajo štiri člane, odreka brezplačno zdravstveno zavarovanje, in mislim, da sem v Cankarjevem domu to dejstvo dovolj jasno in nedvoumno formuliral.

V tekstu Marjane Vončina je še ena neresnica. Nikoli nisem rekel, da je zločin "poskus vsakega zdravnika v tetovski občini, ki pri opravljanju zdravniške dolžnosti prispeva k zmanjšanju rodnosti Albanc". Rekel pa sem, da je zločin vsak abortus in vsako odrekanje brezplačne zdravniške pomoči diskriminiranim otrokom. Zavedam se, da je treba biti pri obravnavanju demografskih problemov skrajno natančen, zato je zavračanje mojih stališč s poenostavljajočimi in posplošujočimi obnovami nekorektno. Uporaba kondoma in diafragme po mojem mnenju ni zločin. Propagiranje spolne vzdržnosti in "vatikanske rulete" v imenu zmanjšanja natalitete tudi ni zločin. Tudi tablet, ki z gotovostjo ubijejo

semenčice, še preden pride do oploditve, in ki zagotovo ne povzročajo nobene nevarnosti, da bi ubile že oplojeno jajčece, ne zavračam a primeri; tudi pri teh tabletah se postavlja težko erotično vprašanje o postopkih, s katerimi so bile preizkušene, vendar se zdaj v to vprašanje ne bom spuščal. Pač pa je uporaba tablet, ki nekaj ur po zanositvi ubijejo že oplojeno jajčece, zločin in umor.

Vendar bi se motil, kdor bi mislil, da je moje nasprotovanje abortusom edini razlog za moje odklanjanje tetovskega zakona. Res je, da je tetovski zakon med drugim pošasten tudi zato, ker neposredno vzpodbuja k abortusom. Res je tudi, da je odnos do najbolj prezrtih in najbolj nezaščitenih, na primer odnos do živali in embiov, tisti preizkusni kamen, pri katerem odpove vsaka morala, ki temelji le na pogodbi ali na konsenzu in se zato izključuje s tistim univerzalizmom, ki upošteva tudi najbolj prezrte in najbolj oddaljene in ki je za etiko neizogiben. Res je, da sem zato brezpogojen nasprotnik vsakega abortusa, vendar za nasprotovanje tetovskemu zakonu sploh ni potrebno strinjanje s tem stališčem. Poglavitni razlog, iz katerega sem zavrnil tetovski zakon, je dejstvo, da ta zakon odreka enakopravnost otrokom iz velikih družin z otroki iz majhnih družin. Odvratna mi je vsaka diskriminacija pred zakoni, diskriminacija med otroki pa mi je še posebej odvratna. Če niti mladoletni otroci niso zaščiteni pred eksplisitno zakonsko diskriminacijo, je oskrunjen vsak najosnovnejši čut za socialno pravičnost. Tetovski zakon je v očitnem nasprotju s številnimi mednarodnimi konvencijami, ki prepovedujejo diskriminacijo otrok pred zakoni. V 24. členu Pakta o državljanskih in političnih pravicah, ki ga je Jugoslavija ratificirala, je tole določilo:

"Vsak otrok brez razlike glede na raso, barvo, spol, jezik, veroizpoved, narodnost ali socialno poreklo, imetje ali rojstvo ima pravico do zaščitnih ukrepov s

strani svoje družine, družbe in države, ki jih zahteva njegov položaj mladoletnika."

V 2. načelu Deklaracije o človekovih pravicah je zapisano tole:

"Otrok mora biti deležen posebne zaščite in z zakonom ali drugimi sredstvi mu moramo omogočiti razmere in olajšave za to, da se razvija na telesno, mentalno in družbeno zdrav način in v pogojih svobode in dostojanstva. Glavna pobuda za sprejetje zakonov, ki bodo težili k temu cilju, naj bodo kar največje koristi za otroke."

Ustava zahteva zvestobo mednarodnim konvencijam, ki jih je Jugoslavija podpisala, torej je tetovski zakon protiustaven. Tudi Helsinška federacija za človekove pravice je obsodila tetovski zakon; protestno pismo Helsinške federacije je bilo 3. junija 1988 objavljeno v Mladini.

Številne jugoslovanske ustanove rade poudarjajo svoje zavzemanje za enakopravnost. Toda pravica, da sme nekdo gledati nase kot na zagovornika enakopravnosti, nikoli ni bila zastonj. Jugoslavija se zavzema za enakopravnost južnoafriških črncev z belci, kar je hvalovredno; toda če je v imenu enakopravnosti med pripadniki jugoslovanskih narodov treba v zvezni skupščini montirati slušalke in zaposliti tolmače, že nastanejo problemi. Podatki o gosti naseljenosti, nezaposlenosti in revščini v tetovski občini se pretresljivi in nas postavljajo pred dileme: ali se odrečemo zavzemanju za enakopravnost in pravici, da sebe smatramo za zagovornike enakopravnosti, ali plačamo za te pravice tisto ceno, ki je tetovska revščina zahteva od nas? Jaz se zavzemam za druge alternative. Toda bralca naj misel na jugoslovansko revščino ne zavaja k samopomilujoči misli, kako strahotna bi bila cena, ki bi jo morali plačevati za enakopravnost albanskih otrok. Pomislimo na številne zgodovinske primere. Kakšno ceno je plačeval Gandhi za pravice, da je smel gledati nase kot na zagovornika

enakopravnosti haridžanov s pripadniki uglednejših kast? Kakšno ceno je plačal pater Niemöller za pravico, da se je leta 1938 smel smatrati za zagovornika enakopravnosti Židov z "arijci"? Sedem let Dachaua ... Koliko ljudi je bilo pred dvajsetimi leti v Združenih državah Amerike zaprtih, ker se z bojkotom vojaškega služenja izpričali svoje zavzemanja za enakopravnost Vietnamcev z Američani. Primerov je nešteto. Skratka: naše zavzemanje za enakopravnost se preverja in izpričuje le v težkih pogojih, in demokracija je zavarovalna le v držbi, katere člani so pripravljene plačevati težko ceno za izpričevanje tega zavzemanja. Marjana Vončina opozarja na tetovsko revščino; očitno se je v imenu tega dejstva pripravljena odreči zavzemanju za enakopravnost. Toda ali smo v imenu boja proti neljubim stvarnim dejstvom upravičeni uporabljati takšna sredstva? Kje so meje te logike? Večina najgrozovitejših okrutnosti v zgodovini je bila storjena v imenu upoštevanja "stvarnih dejstev", ali z drugimi besedami: izvrševalci nasilja zmeraj opravičujejo svoje okrutnosti s "stvarnimi dejstvi".

Z grozo me navdaja stališče Adama Abdula, predsednika tetovske občine, da ta zakon ni bil sprejet "zato, ker otrok ne bi marali, ampak ker jih imamo radi." To pomeni, da smemo v imenu rešitve otrok pred prenaseljeno diskriminirati posamezne otroke in jim odreči brezplačno zdravstvo. Otroci brez zdravstvenega varstva naj bodo torej žrtve, na katerih bomo gradili srečo drugih otrok. Po tej logiki nam zavzemanje za koristi večine daje pravico do okrutnosti nad posameznimi žrtvami - toda še enkrat se sprašujem: kje so meje te logike? Odrekanje zdravstvenega varstva nikakor ni malenkostna in nedolžna diskriminacija. Kaj storijo tetovski zdravniki z diskriminiranimi otroki, ki potrebujejo zdravstveno pomoč, ki je njihovi starši ne morejo plačati? Jih v skrajnih primerih pustijo umreti v imenu ljubezni do otrok, ki za svojo srečo potrebujejo omejitev demografskega prirastka? Če imamo

pravico, da s takšnimi okrutnostmi nad otroki zastrašimo potencialne roditelje in jih tako odvrnemo od rojevanja novih otrok - kje so meje okrutnosti, do katerih imamo pravico, seveda v imenu ljubezni do otrok in v imenu eksamplaričnega zastraševanja, ki izhaja iz te ljubezni? Zakaj ne bi po tej logiki meli pravice, da v pričo zvezanih potencialnih roditeljev ubijamo z dolgotrajnimi mukami tiste otroke, ki so se rodili v prevelikih družinah? To bi bila morda učinkovita metoda zastraševanja, s katerim bo odvrčali ljudi od prepogostega rojevanja; tega ne bi počeli zato, "ker otrok ne bi marali, ampak ker jih imamo radi;" zato bi bilo ustrezno, da bi mučilne pripomočke imenovali na primer "elektrode vseobsežne ljubezni", sveder bratstva in enotnosti", "cirkularna žaga ljubezni do otrok", itd.

SLOBODNA DALMACIJA

Dr. ZEKERIA CANA, historian shqiptar për Kosovën sot

FSHESA E CELIKTË S'KURSEN ASKE

Në emër të "diferencimit" zbatohet spastrim rrënjësor, rrënohet tërë konstruksioni kadrovik që të ngritet gjoja i riu. Kjo praktikisht don të thotë se në vend të ekspertëve të aftë, të vendosen mediokritetet, kualiteti i vetëm i të cilëve shtë përulja e dëgjueshmëria. - Në Kosovë ranë viktima pa asnjë fjalë ngushllimi e protesti publik. - Forcat që klimën kosovare e kanë ndotur me gazëra të rrezikshëm helmues, edhe më tej janë shkatrrimtare. Kush do t'i ndalojë? Ndoshta Plenumi ri i Brioneve.

Në mesin e intelektualëve të padëgjueshëm shqiptar, krahas Ibrahim Rugovës e Rexhep Qosjes, gjendet edhe Zekeria Cana, historiani kryesor shqiptar. Dr. Zekeriai u gjet veçmas në shënjestër, kur kolegut të tij Dr. Gani Jasharit, që mban funksionin e kryetarit të partisë së Prishtinës, ia tha haptas se çdo të thotë të kualifikosh ashtu nënshkruesit e "Apelit 215" duke i konsideruar ata separatistë shqiptarë. Kështu është interesante të dëgjohet se ç'hotë ai për ato sulme dhe çfarë janë pikëpamjet e tij rreth gjendjes kosovare.

Apeli nuk është kontestues

- "Apeli 215" u sulmua ashpër. Pse ndodhi kjo dhe cilat qenë qëllimet tuaja kur e shkruat dhe e nënshkruat?

- "Apeli 215" në shtypin e verdhë u prezentua në dritë shumë të shëmtuar, si farë veprimi i kryetradhëtisë. Është dëm imadh pse teksti i tij nuk u botua në të gjithë gazetatat. Të themi se nuk u botua as në Rilindje, të vetmen gazetë në gjuhën shqipe, e cila për taksirat të madh u bë zëdhënëse vazalësh të përkortë. Mbi "Apelin" u hap zjarr i kryqëzuar nga shkak i thjeshtë se atë e kanë shkruar punëtorë shkencorë e të kulturës si dhe intelektualë shqiptarë. Në të s'ka asgjë kontestuese. Përkundër këtyre në rolin e prokurorit shtetëror u paraqit edhe Sinan Hasani. Shkrimtarin e mjohur duhet pyetur: athua romani "Era e Lisi" (sipas të cilit u xhirua filmi me të njëjtin emër e seriali televiziv), është edhe më tej roman i tij. Binak Maxhari, profesor universitar dhe sekretar i posazgjedhur i KK të Prishtinës, sillet si një kuestor kujdestar. Shkrimtari i femijeve Kifat Kukaj (anetar i ri i KK të LK të Prishtinës) vepron pak më kujdesshëm: me shkrimtarët e poetët bisedon ndaras duke "lutur" të pendohen e të tërheqin nënshkrimet. Në intervistën dhënë NIN-it Agim Mala (drejtori i Televizionit të Prishtinës), edhe pse ndaj intelektualëve shqiptarë sillet me një dozë të respektit, megjithatë vë theksin në "në dëmin e qartë politik të "Apelit". Disa nga opinionet e tij rreth dramës kosovare puqen me "vlerësimet" e Gani Jasharit.

-Disa, megjithatë, tërhoqën nënshkrimet nga "Apleli"?

-Deri me tash këtë e ka bërë vetëm Dr. Liman Matoshi. Si kundërshtues i përjashtuan nga KK i LK të Prishtinës dhe u "shpërblye" me dënim partiak parapërcaktuar. Merret vesh se tes i bëri shërbim të keq porse ndihmoi apeluesit e luhatshëm të cilët morën mësim të mirë se çfarë i pret përkundër pendimit. Edhe më keq kalojnë ata intelektualë që nuk kanë nënshkruar "Apelin". Atyre u zbulohen "gjynahe" të tjera. Fshesat e çeliktë nuk kursen askë.

-Ju nuk kini pësuar sanksione. Punën tuaj e bëni qetë dhe askush nuk ju bezdis, pos se ju sulmojnë verbalisht.?

-Kush po thot? Sanksionet ligjore ndoshta janë më të durueshme se sa represioni psikologjik. A mund të mirrni me mend se si ndjehet njeriu i viteve të mia kur ka pështypjen se i përgjohet telefoni, i kontrollohet posta, i konfiskohet shtypi, bile edhe revistat shkencore e mbi këto ndjehet i mbikqyrur vazhdimisht. Të gjitha këto së bashku lënë pështypje të pështirë, të vrasin dëshirën për jetë e punë.

Bashkësia Krahinore për Punë Shkencore nuk financoi botimin e dorëshkrimit tim në të cilin kam shkruar energji shkencore disa vite. Të njëjtin fat e përjetoi edhe dorëshkrimi i Hajrullah Goranit nga Fakulteti ekonomik. Këto nuk janë më sanksione po hakmarrje.

-A don të thot kjo se intelektualët shqiptarë u shtruan?

-Intelektualëve shqiptarë me vite u janë mohuar të drejtat qytetare demokratike, të drejtat shprehjes së lirë të ideve e të mendimeve (sado të kenë qenë ato progresive) duke i dënuar të bëjnë monolog të shurdhër. Komploti shumëvjeçar i heshtjes më në fund u thye me rastin e diskutimeve publike për ndryshimet kushtetuese. Por, ajo frymë demokratike politike ishte jetëshkurtër. Pas votimeve në Kuvendin e Kosovës e shpalljes së Kushtetutës së re të Serbisë, erdhi furtuna. Njerëzit që lirisht kishin shfaqur mendimet e veta gjatë debatimit kushtetues, për çka edhe ishin ftuar, tashmë pa dallim duhet të paguajnë haraçin edhe me çmim të lënies pa punë. Në organet përfaqësuese të Kosovës, ndodhin skena tragjike. Delegatin Agim Kastrati e ndoqën nga Kuvendi sepse ballorin e ri të rinisë së Kosovës, Rexhep Hoxhën, e kishte quajtur produkt i Laboratorit të Frankestinit. I njëjti fat e pret edhe Riza Llukën dhe të gjithë të tjerët delegatë "rebelë".

"KËSHTJELLË NACIONALISTE"

-Institucioni në të cilin punoni, Instituti Albanologjik, është quajtur kala e nacionalizmit shqiptar. Sa është i drejtë ky vlerësim?

-Kjo farë etikete i është ngjitur para së gjithash Universitetit të Kosovës. Unitaristëve e kundërshtarëve të politikës së barazisë nacionale e të rilindjes kulturore të kombësisë shqiptare, themelimi i Universitetit u ishte therrë në sy. Instituti Albanologjik, në periudhën parabroniane, kah mesi i viteve pesëdhjetë, u ndalua, që të ringjallet vetëm pas Plenumit të Brionëve të KQ të LKJ. Kështu sështë e rastësishme që menjëherë pas demonstratave të studentëve (1981), Universiteti u gjet nën goditje si "kala e nacionalizmit shqiptar". Kualifikim të tillë të rëndë i pari dha Millan Daleviqi me përkrahje të fuqishme të bashkëvendimtarëve të tij dhe pothuaj gjithë shtypit të Beogradit. Pas pothuaj tetë vitesh rektori i Universitetit të Prishtinës Dr. Stevan Balosheviqi deklaroi: "U pa se diagnoza e tillë ishte përcaktuar drejt".

Në hovin e fushatës kundër trashëgimisë shpirtërore e historike të shqiptarëve nuk është befasi kërkesa për heqjen e një institucioni aq të njohur në botë siç është Instituti Albanologjik. Sepse Kosova kthehet në gjendjen parabroniane. Tash zhvillohet beteja për çshqiptarizimin e plotë. Kështu derisa në njërin anë kërkohet heqja e Institutit Albanologjik, në anën tjetër themelohet Instituti i Sllavistikës.

-Megjithatë shpesh manipulohet me termin "shqiptar i ndershem". Të tillë janë ata që, qartë, mendojnë ndryshe nga ju. Nga ky shkak ju pyesim kush janë shqiptarët e ndershem në Kosovë?

-Së pari vijnë personat e qëndrimit të përrultë e të dëgjueshëm, të cilët dhënie e besnikërinë këtij vendi e tregojnë me martesë të përziëra, ata që në shtëpitë e tyre nuk flasin shqip, që aq u bënë për qenien kombëtare e për identitetin nacional. Pajojnë peshtjellaqë e intrigantë të regjur, pakurrizorë e denoncues që nuk kursejnë askë-ata shkëlin nëpër kufoma për të arritur në cak. Në Kosovë diferencimi bëhet edhe brenda familjeve shqiptare në atë mënyrë që fëmijët distancohen nga prindërit e tyre-të padenjë emrit familjar dhe anasjelltas. Të mos e zgjas, sipas meje, disa gjoja "shqiptarë jugosllavisht të orientuar" janë sinonim i renegatëve. Ata në fund (çka dihet nga historia) do të përfundojnë si të ngratë e të mjere: do të u rrehen nga populli e do të hudhen nga padronët e tyre.

C'na qenka gjenocidi?

-Në Kosovë u derdh gjak. Të shërbehemi me terma të raportuesve të gazetave, viktima pati njëra dhe pala tjetër. Organet e sulmuara të Shërbimit të Sigurimit, iu përgjigjën zjarrit. Gjakderdhja në Kosovë përmendet në konotacione të ndryshme?

-Pse të mos përkujtohet kur u derdh gjak djelmoshash e vashash. A është dashur të vijë deri tek kjo? Nga ana zyrtare është kumtuar se në Kosovë ka shpërthye kryengritje e armatosur dhe se milicia ka qenë eksponuar sulmit të armatosur, se ka qenë e shtrënguar të zbatojë masat e fundit të vetëmbrojtjes. Cka tregon se në anën e organeve të Sigurimit, janë vrarë dy persona, derisa numri i demonstruesve të vrarë ndoshta kurrë nuk do të merret vesh? Edhe në Gruzë ka ardhur deri tek gjakderdhja, porse është shpallur zi kombëtare dhe shkaktarëve të asaj drame të përgjakshme u janë shqiptuar dënime shumë të ashpra. Dhunën në Kinë e kanë dënuar shumë institucione jugosllave dhe organizata të rinisë. Numri i viktimave në Kosovë marrë sipas përqindjes së banorëve, sështë aspak më i vogël se ai në Kinën e largët. Megjithatë, nuk u dëgjua zë protesti e ngushllimi. Kështu: jashtë angazhohemi për shoqëri humane, civilizuese e ruajtje të jetërave të njerëzve, ndërsa në vendin tonë lejojmë dhunën dhe me indiferencë sillemi ndaj viktimave.

Demonstratat e fundit të Majit morën kualifikimin: nuk janë më "eskalam i nacionalizmit e separatizmit shqiptar", por "erupcion rrënues i terrorizmit dhe egërsisë". Po i interesoi dikujt e vërteta, ajo është: natën e parë studentët janë tubuar në rrethin e Qendrës së tyre kanë kënduar e brohoritur parulla derisa organet e Sigurimit kanë bllokuar shtigjet dhe nuk kanë intervenuar, çështje e vërteta për diç të tillë nuk pati arsye sepse rinia nuk u nis asnjë hap jashtë sheshit. Mirëpo, natën e dytë (kur Parlamentarë evropianë ishin larg Prishtinës), milicia u nis në aksion. Nuk u kënaq më largimin e demonstruesve me lotës-jellës e pendrëkë, po zbatoi edhe "shkallën e fundit të masave të "domosdoshme"- vërsulej nëpër konvikte, futej korridoreve e dhomave, godiste kush i gjendej para. Kjo ishte hakmarrje klasike. Të ballafaquar me këtë, studentët e Bllokut 5., bënë në shkallët e katit të pestë barikadë me shtretër, dyer e çfarë u gjendej në duar.

Nderkaq Balosheviqi nga fotele e Rektoratit i deklaroi reporterit të TV Beogradit se studentët thyen dyert, dritaret dhe asgjësuan inventarin. Sipas mendjes së tij kjo ishte "terrorizëm dhe egërsi".

-Përmendët parlamentarët evropianë, takimi i të cilëve me intelektualët shqiptarë në Hotelin Grand u vlerësua në mënyra të ndryshme. Vërtetë kush qëndron pas këtij takimi?

-Disa dukuni dhe ngjarje duhet shikuar në lidhmëri të ngushtë dhe në kontinuitet historik. Nuk është e tepërt nëse tërhiqet paralele midis 1913 dhe 1989. Në kohë të luftave ballkanike kur kabinetete evropiane arrinin raporte mbi ndjekjen e popullsisë së "çliruar", kryetari i qeverisë serbe Nikolla Pashiqi nuk u lejoi gazetarëve të huaj qëndrimin në Kosovë dhe Metohi. Megjithatë, nuk mundi ta bllokojë depërtimin e të vërtetës mbi gjendjen e shqiptarëve dhe maqedonëve nën sundimin serb. Kuvendi i RSFJ parlamentarëve evropian nuk u mohoi nikoqirllëkun, por u mohoi mundësinë e informimit në vendin e ngjarjes. Merret vesh se Delegacioni i Parlamentit Evropian e lëshoi Prishtinën para kohe-sigurisht plotësisht i pakënaqur dhe i fyer. Kjo më shumë u flet se sa do të kuptonin nga bisedat me intelektualët shqiptarë apo disa delegatë të Kuvendit të Kosovës.

Pra, s'kemi të bëjmë me farë bisede "pas dyersh të mbyllura" apo për farë "mbledhje të fshehtë". Disa intelektualë, si Dr. Agim Vinca, nuk patën guxim qytetari të paraqiten para Parlamentarëve nga frika se do të bartin konsekuenca të rënda, ndoshta edhe motive të tjera. Megjithatë është dëm i madh pse Vinca nuk iu përgjegj ftesës sepse do të kishte ç'të thoshte për gjendjen e padurueshme të shqiptarëve në Maqedoni.

MATJAŽ HANŽEK

PROGRAMI NACIONAL SERB

Për skandalin që shkaktoi harta e dy jugosllavive që u botua në Mladina, në pjesët e Jugosllavisë së Jugut, nuk ishte fajtorë vetë ideja e ndarjes së shtetit në dy pjesë, gjë që disa deshën ta paraqesin si sulm në Jugosllavinë avnojane dhe si dëshmi të seperatizmit slloven, as ajo që sipas thënies "kapeni hajnin", deshën fajin për ndarjen e shtetit t'ua mveshin të tjerëve, por ishte puna gjetkë: në konceptimin e Jugosllavisë së Jugut dhe skicimi i "gabueshëm" i kufijve të saj respektivisht i kufijve midis shtetesh. Profetët e Mladinës është dashur ta kenë pasur të ditur se pjesa jugore e Jugosllavisë së sotme është Serbia, në të cilën jetojnë vetëm serbë dhe një pakicë e vetme kombëtare-shqiptarët (shiptari sipas terminologjisë serbe) dhe se kufiri i asaj Serbie është shumë më në perëndim se sa e paraqitën në atë hartë.

Përfytyrim të tillë krijon lexuesi me të lexuar "Propozimin e Projekt Programit Nacional Serb" të shkruar nga Petar Millatoviq-Ostroski, të botuar në Srpski kulturni klub Sveti Sava në Nikshiq, në tirazh 3000 copësh në Poggoricë, po u besuam të dhenave për shtypjen. Libri përbëhet nga ligjëratat që ka pasur autori me bashkëpunëtorët, derisa bëheshin gati të shkonin në mënyrë të organizuar në Kosovë për Vidovdan. Lexuesi tezat e shtruar këtu lehtë do ti hudhte poshtë si farë meditimi naiv militant individual po të mos përputhej ky me me një vister dokumentesh enigmatike e naive, me deklarata të përfaqësuesve zyrtarë të institucioneve shkencore, në një rën anë dhe të mos profetizonte disa ngjarje, nga ana tjetër. Prandaj, të bëhemi realë dhe të merremi me naivitetet!!!

Projekt-programi është rezultat i vajit mbi fatin e serbëve, para së gjithash në shekullin XX, kur siç thotë autori, mbi popullin shumicë serb, bënë gjenocid tre popuj pakicë: sllovenët, kroatët, dhe shiptari. Ky vaj është plot agresivitet militant që kërkon si në të gjitha ideologjitë imperialiste, përmirësimin e dëmeve të shkaktuara historike që të

tjerët ia shkaktuan "zemrës e shpirtit të gjerë serb" që "u tregua në gjithë naivitetin e tij dhe nuk mbajti mend se bijtë e popujve joserbë luftuan kundër Serbisë". Serbët që në shekullin XX katër herë fituan në luftë e dy herë u mundën pranë tryezës së blertë, tash janë borxhli ndaj pasardhësve të tyre që t'i përmirësojnë ato padrejtësi. Për këtë qëllim autori përmend tetë qëllime të programit nacional serb që do të realizohet me forca të përbashkëta të vetë serbeve.

"Detitoizimi i filluar, i inicuar nga Akademia e Arteve dhe Shkencave të Serbisë, nga njëra anë e debrozoizimi i filluar nga Vojisllav Sheshel, në anën tjetër, (...) do të vazhdohet nga populli vetë ngaqë ai ka zotësi që brenda një kohe të shkurtër të hedh të gjitha dogmat ekzistuese. Aq më tepër kur vetë ai duhet të shpëlahet për vendnumrimin e tij në rrugë të historisë. E sidomos kur dihet se Titoja ka rrenuar qenien kombëtare serbe në pjesën e saj më të ndjeshme". Këtu "është e nevojshme të njëjtësohen synimet e emigracionit politik serb me pjesën e ndërgjegjshme në atdhe".

Dhe, ku janë kufijtë e asaj Serbie të bashkuar? "kudo atje ku ekziston popull serb, ku ka murana serbe, shpella, ku ka varre serbe e kisha serbe". Në perëndim përfshin Dalmacinë, Kordunin, Likën, Baninë e Sllavoninë, në veri shtrihet deri në Suboticë me pjesë të Rumanisë e në jug të sajat i do pjesë të Shqipërisë. Për maqedonasit e malaziasit-asnjë fjalë. Ata për autorin nuk ekzistojnë. Serbët, merret vesh, nuk do të jetojnë më së bashku me kroatët dhe sllovenët, sepse gjatë jetës së përbashkët me ta, janë treguar të padenjë për një nderim të tillë..

Hapi i parë drejt relizimit të të drejtës serbe do të duhej t'ishte, fatkeqësisht, "dënimi i Titos për së vdekuri" (edhe emri i tij rridhka nga shkurtesa Tajna Internacionalna Teroristiçkaa Organizacija) dhe i "tradhëtarëve të tjerë të popullit" që i dhanë krahe gjenocidit mbi popullin dhe politikanëve të deritanishëm serbë të shekullit XX. Pastaj duhet rehabilituar "guerilin e parë të Evropës së shtypur, gjeneralin Dragolub-Drazha Mihajloviq bashkë me tjetrin njeri të madh të të popullit serb, gjeneralin Milan Nediq" si dhe një vistre të emigrantëve politikë. Kështu autori i Programit nuk harron të

thotë se "Srbogladni Srbozhder Tito", i cili me "bashkatdhetarët e tij ka marrë pjesë në plojnë masovike mbi popullin serb në Maçvë e Podrinje" dhe i cili paska bërë të vetat sukseset e Drazhës nga fillimi i kryengritjes bile edhe këngën e njohur: "Ciça Drazho mi ti se kunemo, da sa tvoga puta ne skrenemo".

Po pse populli serb të vendnumërojë historikisht kur përmban të gjitha veçoritë e mbipopullit? Një popull me gjithë ato veçori do t'ishte dashur që edhe në të kaluarën të kishte treguar gjithë zotësitë e tij duke mos humbur në vendqëndrim.

Edhe këtu PM ka përgjegjësinë e gatshme. Njëri shkak është përmendur më parë (shpirti i gjere serb). Shkaktarë të tjerë janë tradhëtitë e vazhdueshme të politikave serbe "që nga Car Lazari deri tek Milosheviqi" Shkaku i tretë, ndoshta më i rëndësishmi, është tradhëtia e popujve të tjerë që bashkë me serbët kanë jetuar në Jugosllavi e Evropë. Faji, pra, qenka gjetkë.

Populli serb në shek. XX ka luftuar dhe i ka fituar katër luftëra. Në dy të fundit u mund politikisht. Këtë "fakt" nuk e përmend vetëm PM. Kjo është e njohur dhe e përsëritur shumë koheve të fundit: "I mundur pranë tryezës së blertë, pas perdesh të komplotit botëror", shkruan Ostroshki. Siç shihet, bota e tërë nuk di të bëjë gjë tjetër pos kurdisjes së kompleteve kundër Serbisë. Ky civilizim aspak civilizues botëror, shton PM, "aspak nuk sheh dhe e hesht duke e shtytur në heshtje gjenocidin e vetëm në Europën e pragut të shekullit XXI". "Të kujtojmë se vuan populli shumicë (serb) nga popujt (joserbë) pakicë në shtetin që e ka krijuar populli serb duke dhënë 4,5 milionë viktima në të dy luftërat..."

Për shkak të këtyre kompleteve botërore (teprimet mbi viktimat ti lëmë ngaqë këto shquajnë "shkencëtarët" e numrave të mëdhenj) dhe tradhëtive, populli serb dështoi tri herë në shek. XX. herën e parë kjo ngjau "me braktisjen e linjës serbe gjatë Luftës së Parë Botërore dhe me refuzimin e Traktatit të Londrës më 1915, kur përfaqësuesit serbë për një çast humbën dhe lëshuan rastin që për herë të parë pas disa shekujsh të bashkojnë popullin serb që shtetësinë e tij e kishte humbur shumë më herët se u krijuan vetë shtetet më të zhvilluara të botës, që i

shquan harresa për shtetin mesjetar që me të arriturat e tij në fushën e arkitekturës, të letërsisë e të filozofisë thjesht fshin shkollën e Berlinit e të Vjenës"...

Shkaku i kësaj rënie qëndron në "gjerësinë e popullit serb, që kurrë nuk ishte i mbyllur e ekscenofobiklll" nga njëra anë, dhe nga tradhëtitë e popujve joserbë, "bijtë e të cilëve asokohe luftonin kundër Serbisë" dhe të cilët "dy herë mësynë Drinën", në anën tjetër. Me këtë rast PM shkencërisht tërheq vërejtjen (me shkronja të mëdha):

"TASH SERBËT NUK BËN TË PRESIN PA U PËRGATITUR SULMIN E TRETË MBI DRINË", që po përgatitet përmes vezëve të qyqes asociacioni afarist-turistik(?) ALPE-ADRIA...

"Rënia e dytë serbe ka ndodhur atëherë kur populli serb, fitimtar në tri luftëra botërore politikisht u mund më 1918 nga ana e popujve joserbë me vetë themelimin e shtetit të ri SKS, në të cilin serbët sollën FITOREN, dërsa popujt joserbë sollën uniformat e shqyera të mundura austro-hungareze. Në këtë mënyrë lindi partneriteti i pamërituar me popujt joserbë (slloven e kroat) në dëm të sebeve. Me themelimin e shtetit të ri SKS, serbët pranuan të harrojnë shtetësinë e tyre, të kaluarën e tyre, kulturën e tyre, që të mos çënojnë popujt joserbë në shtetin e ri". Dy popujt tjerë, mirret vesh, nuk kishin asgjë nga e kaluara e tyre. Ata kishin shërbyer të huajt dhe kultura e tyre "ishte nën ndikimin e jokulturës gjermane antiserbe". Historia e Jugosllavisë së Vjetër, sipas PM, ishte garë e sllovenëve e kroatëve se cilët do të fshijnë më shumë kujtesën kulturore serbe.

Në Luftën e Dytë Botërore, "që në trojet tona serbe u shndërrua në luftë qytetare" ku u hodh populli i pafajshëm serb, fillon shkatërrimi i tretë serb. Viktimat, qëllimisht të flijuara, (kush kujt ia flijoi, PM nuk e thotë) as sot nuk guxojnë të përmenden në koalicionin ekzistues antiserb Lubjanë-Zagreb-Prishtinë-fije që tërhiqen me pafytyrësi para krejt botës indiferente në Vjenë, Vatikan, Tiranë e Teheran". Për të gjitha këto më meritatorja është PK, (e cila ka "shfrytëzuar çastin që në dëm të gjithë popullit serb që deri pas luftës

nuk pati të themeluar Partinë e tij komuniste (e formuar më 1945), dhe që kur u formua, i bëri dëmet më të shumta popullit serb. Në turmën e madhe të udhëheqësve tradhëtare serbë, që nga Beteja e Kosovës e këndeje, anën e popullit e mbajtën vetëm dy burra të mëdhenj: DRAGOLJUB-DRAZHA MIHAJLLOVIQ (srpski çiča) dhe MILAN NEDIQ, të cilët "egërsisht u vranë nga ana e komunistëve pas marrjes së pushtetit. Ata për së vdekuri ngrisin padinë kundër gjithë armiqve serbë".

E të tjera. Edhe në këtë Jugosllavi, që u ngrit pas LDB., qëllimi kryesor i veprimit të shtetit, partisë dhe popujve joserbë, ishte se si sa më shumë t'i shtrojnë serbët dhe të ushtrojnë gjenocid mbi ta. "Si të shpjegohet ndryshe fakti se populli më i madh në numër bëhet shërbëtor i pakicave?", bën pyetje PM. Për këtë shkak askush në botë nuk mund të pengojë ngritjen dhe këndelljen serbe. Kësaj, zotën, i frikësohen Lubjana, Zagrebi, Tirana, Vjena, Mynihu dhe Teherani (shkaktarë të mundshë të Luftës së Tretë Botërore) 1...". çirret PM.

Shembuj dhe "fakte" mbi komplotin botëror kundër Serbisë PM jep bukur shumë. Në gjithë këtë shihet dëshira e përbashkët që për krizen që nuk është e rëndë vetëm në Serbi, po në gjithë Jugosllavinë, faji të hidhet mbi të tjerët. Dhe natyrisht të kërkosh dalje nga kriza me të çliruar nga zgjedha e huaj që gjithnjë e më shumë shprehet me fluturim drejt yjeve, me çka fshihet agresioni imperialist, konturat e të cilit janë gjithnjë më të dukshme në ngjarjet e fundit (p.sh. Knini). Fatkeqësisht, në histori ka qenë gjithmonë, kështu. Droj se do të jetë edhe kësaj radhe, sepse projektet e fluturimeve në hapësirën pa peshë, përfundojnë në baltë.

Përkthei: S.K.

SRBSKI NACIONALNI PROGRAM

Za škandal, ki je ob objavi zemljevida obeh Jugoslavij v Mladini nastal predvsem v nekaterih delih Južne Jugoslavije, ni bila kriva sama ideja o razdelitvi države na dva dela, kar so nekateri hoteli prikazati kot napad na avnojsko Jugoslavijo in kot dokaz slovenskega separatizma, niti to, da bi po znanem reku "prite tati!" hoteli speljati pozornost in krivdo za cepitev države na druge, ampak napačno poimenovanje Južne Jugoslavije ter "nepravično" vrisane meje med obema državama. Mladinini preroki bi vsekakor morali vedeti, da je južni del sedanje Jugoslavije Srbija, ker v njej živijo le Srbi in ena sama nacionalna manjšina - Albanci (Šiptarji v skladu z srbsko terminologijo), pa tudi to, da je meja te Srbije veliko bolj na zahodu, kot so jo prikazali na zemljevidu.

Tako sliko dobi bralec ob branju "Predloga za načrt srbskega nacionalnega programa", ki ga je napisal Peter Milatović - Ostroški, izdal Srbski kulturni klub Sveti Sava v Nikšiću, razmnožili pa 3000 izvodih v Podgorici, če lahko verjamemo podatkom o tisku. Knjiga je nastala na osnovi predavanja, ki ga je imel avtor pred svojimi sodelavci v Nikšiću ob pripravah na organiziran odhod na Kosovo na vidovdansko proslavo. Bralec bi teze, ki jih vsebuje to delo, preprosto zavrnil, češ da gre v tem primeru spet za neko naivno militantno meditiranje posameznika, če se ne bi preveč očitno skladale z vrsto drugih, manj skrivnostnih in naivnih dokumentov, izjav uradnih predstavnikov in znanstvenih institucij po eni strani ter napovedovale nekatere prihodnje dogodke po drugi. Zato bodimo realni in resno vzemimo naivnosti!

Načrt programa je splet nesrečnega stokanja nad usodo srbov predvsem v 20. stoletju, ko so, kot pravi avtor, nad večinskim srbskim narodom delali permanentni genocid trije manjšinski narodi - Slovenci, Hrvati in Šiptarji -, z militantno agresivnostjo in zahtevo po širitvi srbskega ozemlja, ki pa je, kot pri vseh imperialističnih ideologijah, prikazana kot odpavljanje v zgodovini prizadejanih krivic in pravično združevanje srbskega naroda v eni državi. Kot vedno v takih primerih, se tudi tu idealno ujema cimeravo tarnanje nad krivicami, ki so jih drugi zadali "širokogrudni srbski duši", ki se je "pokazala v vsej svoji naivnosti in ni za seboj povlekla povratno dejstvo nesrbskih narodov, katerih sinovi so se bojevali proti Srbiji", z odpravljanjem zgodovinskih krivic. Srbi, ki so v dvajsetem stoletju štirikrat zmagali v vojni in bili dvakrat premagani za zeleno mizo, so sedaj dolžni pred svojimi potomci vse te krivice popraviti. V ta namen avtor predlaga osem ciljev srbskega nacionalnega programa, ki ga naj s skupnimi močmi uresničijo združeni Srbi, predvsem pa tisti, ki so ga na posameznih segmentih že začeli. "Začeto detitiozacija, ki jo je injicirala Srbska akademija znanosti in umetnosti z ene strani in debrozovizacija, ki jo je injiciral Dr. Vojislav Šešelj v svojih pomembnih teoretičnih delih z druge, (...) bi nadaljeval narod, ki je sposoben v zelo kratkem času odvreči vse postane dogme, kot da jih ni bilo, ki je v stanju, da se odkupi za svoje nezgodovinsko tavanje na dosedanji zgodovinski poti - ki je narod odvedel na stranpot. To še toliko prej, ker je Tito razrušil srbsko narodno bit tam, kjer je najbolj občutljiva...". Ob tem je "potrebno združiti sremljenja srbske politične emigracije z mislečim delom naroda v domovini". In kje so meje te združene Srbije? "Povsod tam, kjer obstaja srbski

narod, srbska morišča, jame, kjer obstajajo srbska pokopališča in srbske cerkve". Ta na zahodu zajema Dalmacijo, Kordun, Liko Banijo in Slavonijo, na severu sega do Subotice z deli Rumunije, na jugu pa ji pripadajo še deli Albanije. O Makedoncih in Črnogorcih niti besede, ker za avtorja sploh ne obstajajo. Srbi pa vsekakor ne bodo živeli skupaj s Hrvati in Slovenci, ki v vseh letih po združitvi niso pokazali, da bi bili vredni te časti.

Prvi korak k uresničevanju srbske pravice pa bi moralo biti "žal posthumno" sojenje Titu (njejovo ime je baje nastalo iz kratic Tajna Internacionalna Teroristična Organizacija) in drugim "narodnim izdajalcem", ki so pomagali pri genocidu nad Srbi, skupaj z vsemi "srbskimi politiki v dosedanem toku 20. stoletja" ter rehabilitacija "prvega gverilca v zaslužjeni Evropi generala Dragoljuba-Dražo Mihajlovića" in "drugega velikana srbskega naroda generala Milana Nedića" in še vrste drugih političnih emigrantov. Pri tem avtor programa ne pozabi povedati, da si je "srbogladni srbožer Tito", ki naj bi "s svojimi rojaki sodeloval v masovnih pokolih srbskega naroda v Mačvi in Podrinju", pripisal večino Dražinih dosežkov od začetka vstaje do znane pesmi, ki se je med vojno pela: "Čiča Dražo, mi ti se kunemo, da sa tvoga puta ne skrenemo!".

Toda zakaj je srbski narod "nezgodovinsko taval na svoji pretekli zgodovinski poti", če pa ima vse lastnosti nadnaroda? Narod, ki je tako večvreden kot drugi, bi moral tudi v preteklosti pokazati vse svoje sposobnosti, ne pa se izgubljeni v tavanju. Tudi za to ima PM odgovor. En vzrok sem omenil že prej (širokogrudna srbska duša), drug je v izdajalstvu vseh srbskih politikov za Lazarjem in pred Miloševićem, tretji, in verjetno najpomembnejši pa je v izdajalstvu drugih narodih, ki so skupaj s Srbi živeli v Jugoslaviji in Evropi. Torej je vsa krivica drugje.

Srbski narod je v 20. stoletju bojeval in zmagal štiri vojne, a je bil na koncu zadnjih dveh politično poražen, ne trdi le PM, ampak je to že kar znano "dejstvo", ki ga zadnje čase vse pogosteje slišimo. "Porazen za zeleno mizo, za kulisami svetovne zarote!", piše Ostroški. Kot vidimo, ves svet nima početi kaj pametnejšega, kot da neprestano kuje zaroto proti Srbiji. Ta svetovna civilizacija, kot dalje trdi PM, "ki niti malo civilizacijsko opazuje, molči in molče pospešuje edini genocid v Evropi na pragu 21. stoletja, v katerem, da spomnimo, trpi večinski (srbski) narod od manjšinskih (nesrbskih!) narodov v državi, ki jo je ustvaril srbski narod in pri tem dal 4.5 milijona žrtev v dveh vojnah...".

Zaradi takih svetovnih zarot (pretiravanje o žrtvah pustimo, saj je to ena pomembnih lastnosti "znanstvenikov" velikih števil, in v povezavi z domačimi narodnimi izdajalci je srbski narod v dvajsetem stoletju kar trikrat propadel. Prvič se je to zgodilo z "opuščanjem srbske linije v toku I. svetovne vojne z zavrnitvijo Londonskega sporazuma 1915, ko srbski predstavniki zgubijo občutek za trenutek, v katerem so izpustili priložnost, da prvič po nekaj stoletjih ponovno združijo srbski narod, ki je državotvornost izgubil veliko prej, preden so nastale najbolj razvite države sveta, katerim je ustrezala srbska samopozaba lastne srednjeveške državnosti, katerih domete na področju arhitekture, književnosti, filozofije, religije enostavno briše

berlinsko dunajska šola!". Vzrok tega propada je v "širokogrudnosti srbske duše, ki nikdar ni bila ksenofobično zaprta!!!" z ene strani in v izdajalskih nesrbskih narodih "katerih sinovi so se tedaj bojevali proti Srbiji" in ki so "dvakrat jurišali na Drino". Pri tem PM znastveno opozarja (z velikimi črkami!): "SEDAJ SRBI NE SMEJO NEPRIPRAVLJENI ČAKATI NA TRETJI JURIS NA DRINO, KI SE PRIPRAVLJA SKOZI KUKAVIČJE JAJCE POSLOVNO-TURISTIČNE (?) ASOCIACIJE A L P E - A D R I J A!".

"Drugo srbsko propadanje je bilo, ko je srbski narod, zmagovalec v treh vojnah politično poražen 1918. leta s strani nesrbskih narodov s samo ustanovitvijo nove države SHS, v katero so Srbi prinesli ZMAGO, a nasrbski narodi raztrgane in poražene avstro-ogarske uniforme. Na tak način je nastalo nezasluženo partnerstvo nesrbskin narodov (Slovencev in Hrvatov) na srbsko škodo". "Z ustanovitvijo nove države SHS so Srbi pristali na to, da pozabijo svojo državnost, svojo zastavo, svojo preteklost, svojo kulturo, da ne bi bili prizadeti nesrbski narodi v novi državi", ostala dva naroda pa seveda nista imela nič, njuna preteklost je bila v služenje tujcu, kultura pa pod "vplivom germanske protisrbske nekulture". Zgodovina stare Jugoslavije pa je po FM tekma med Slovenci in Hrvati, kdo bo boj brisal srbski kulturni spomin.

Z drugo svetovno vojno, "ki je na naših srbskih tleh prerasla v državljansko vojno" v katero je bil vržen nedolžni srbski narod, se začne tretje srbsko propadanje. Namerno žrtvovane žrtve (kdo jih je komu zakaj žrtvoval, PM ne pove) se še "danes ne smejo spominjati v obstoječi antisrbski koaliciji Ljubljana - Zagreb - Priština, niti nesramne koalicije pa se vlečejo pred očmi vsega ravnodušnega sveta na Dunaju, v Vatikanu, Tirani in Teheranu". Za vse to pa je najbolj zaslužna KP, ki je "izkoristila (trenutek) v škodo vsega srbskega naroda, ki edin v Jugoslaviji ni imel svoje KP (ki je v Srbiji formirana šele 1945. leta in ki je največ naredila proti svojemu narodu!)". V kopici izdajalcev srbskega naroda, ki, kot kaže, imajo veliko vlogo vse od kosovske bitke dalje, sta na stran naroda stopila le dva velikana: Dragoljub - Draža Mihajlović (srbski čiča) in Milan Nedić, ki "zverinsko ubita s strani komunistov po prevzemu oblasti še danes, čeprav mrtva, vlagata skupno obtožnico proti vsem srbskim sovražnikom".

Itd. Tudi v tej Jugoslaviji, ki je nastala po drugi svetovni vojni, je glavni cilj delovanja države, partije in nesrbskih narodov to, kako bi čimhitreje zaslužnili Srbe in nad njimi delali genocid. "Kako si drugače objasniti dejstvo, da se najštevilnejši narod spreminja v sluge manjšinam?" se sprašuje PM. Zato pa "nihče v svetu ne more preprečiti srbkega vzigovaja in samoosveščanja. To pa je tisto, česar se najbolj plašijo v Ljubljani, Zagrebu, Tirani, Vatikanu, na Dunaju, Munchenu in Teheranu (virih možne tretje svetovne vojne!)...", poziva PM.

Prikazov in "dejstev" o svetovni zaroti proti Srbiji PM v svoje Načrtu nudi še lepo število. Vsemu pa je skupna želja prenesti odgovornost za krizo, ki ni huda le v Srbiji, ampak v vsej Jugoslaviji, na druge. In seveda iskati izhod iz krize v osvobajanju izpod tujega jarma, ki pa se vedno bolj kaže v poletu na zvezde, za čemer pa se skriva le imperialistična agresija, katere obrisi so vedno bolj vidni tudi v zadnjih dohodkih (Knin npr.). Žal pa je bilo v zgodovini vedno tako, in bojim se, da bo tudi tokrat, da se projekti letenja v breztežnostnem prostoru, končajo v blatu.

BAJRAM KABASHI

STIMULIM I ANALFABETIZMIT

Mbi 12 mijë semimaturantë shqiptarë mbesin pa u rregjistruar në shkollat e mesme në Kosovë

Përkundër faktit se sivjet klasat e teta i kryen gjithsej 4.735 nxënës serbë dhe malazias, për hir të ndaljes së shpërnguljes, në klasat e para të AMO-s janë planifikuar 6000 vende më shumë për nxënësit e kësaj gjuhe mësimore...

Viteve të fundit, pas kufizimit drastik të numrit të maturantëve të kombësisë shqiptare, të cilët do të dëshironin të rregjistronin ndonjë fakultet të Universitetit të Prishtinës, nëpër "deriçkë", në mënyrë perfide, po gjithnjë më të sigurtë po kufizohet edhe numri i nxënësve shqiptarë në shkollat e mesme të Kosovës. Arsyetimet e përgjegjësve të arsimit kosovarë për shkak të situatës së përgjithshme politike në Krahinë dhe zhurmës irracionale që u krijua e po krijohet për tu arritur ca synime të tjera, gjithnjë ishin jobindëse dhe përqëndroheshin në çeshtjet të cilat do të duhej të trajtoheshin si marginale.

Më konkretisht: klasat e teta në Krahinë sivjet i mbaruan 37.081 nxënës shqiptarë, serbë, malazias, e të tjerë; ose 32.145 nxënës shqiptarë, 4.735 nxënës të cilët mësimet i ndoqën në gjuhën serbokroate dhe 200 nxënës të kombësisë turke. Sipas Planit të regjistrimit të BVI-së Krahinore të Arsimit dhe të Edukimit të KSA të Kosovës, në klasat e para të AMO-s të Kosovës do të rregjistrohen gjithsej 32.693 nxënës, prej të cilëve 21.000 në gjuhën shqipe, 11400 në gjuhën serbokroate dhe 224 në gjuhën turke. Sipas këtij plani del se në gjuhën serbokroate janë planifikuar 6.684 vende më shumë se që ka realisht nxënës të kësaj përkatësie (apo përkatësive) kombëtare, ndërsa në gjuhën mësimore turke 23 vende më shumë.

Tek njerëzit tashmë gjithnjë e më shumë është i pranishëm rezonimi se mos vallë edhe në Kosovë në mënyrë pak më "humane" po tentohet arritja e ca rezultateve sikurse po veprohet në Maqedoni dhe në Mal të Zi me nxënësit e kombësisë shqiptare. Në Maqedoni, sikurse dihet, shkolla e mesme në gjuhën shqipe është eliminuar tërësisht (po eksperimentohet edhe me shkollën fillore) krejt kjo sikurse thuhet me fjalorin e burokracisë dhe shovinizmit me traditë të paktë maqedonase, me qëllim të edukimit të nxënësve shqiptarë në frymën e vëllazërim bashkimit të kombeve e të kombësive tona. Humanizmi i tillë, cinik, po i tregon "rezultatet" e para, e këtë e dëshmon edhe revista e të rinjve maqedonas MLAD BOREC, e cila në një numër të mëhershëm raportonte se si në një katund të Kërçovës, tërë një shkollë fillore me nxënës shqiptarë mëson në gjuhën maqedonase dhe se si tashmë tek nxënësit e bile edhe tek më të vjetrit është ngulitur bindja (këtë e tregojnë edhe me shembullin e një plaku shqiptar të moshës 90 vjeçare) se janë "makedonskite shiptari"...

Inferioriteti i tillë kombëtar i prindërve dhe nxënësve shqiptarë, i cili sigurisht nuk është krijuar për shkak të " të arriturave më të mëdha civilizuese në kombësinë shqiptare në Jugosllavi" (frazë që e përsëritin disa politikanë jo vetëm krahinorë), është i pranishëm edhe në Mal të Zi, në mjediset ku jeton kombësia shqiptare. Si shembull mund të mirret rasti i nxënësve shqiptarë të Muriqit (katund i Komunës së Tivarit), të cilët "vullnetarisht", sikurse është njoftuar opinioni i vendit, hoqën dorë nga gjuha amtare shqipee "paperspektivë" në mënyrë që të shkollohen në gjuhë serbokroate. Shembullin e tillë i cili "i kontribuon bashkimit, vëllazërimit e bashkëjetesës" e patën lavdëruar, siç raportonte Politika, edhe udhëheqësit e arsimit të Tivarit.

Ndërlidhja e këtyre tendencave diskriminuese dhe asimiluese që janë të pranishme në Maqedoni dhe në Mal të Zi ndaj nxënësve të kombësisë shqiptare me çështjen e mospërfshirjes së numrit prej mbi 12.000 semimaturantësh shqiptarë në shkollat e mesme në Kosovë, nuk është e rastësishme, por bëhet qëllimisht, sepse edhetë këqijat në këto rrethanat tona ballkanike vijnë duke prekur "pulsin" dalëngadalë. E dhëna tjetër: në të gjitha fakultetet të UP-së këtë vit shkollor janë planifikuar të regjistrohen vetëm 49% të maturantëve shqiptarë dhe 78% të atyre serbë e malazias të gjithë këta nga territori i Krahinës. E nga do t'ia mbajnë nxënësit shqiptarë, të cilët i kryejnë shkollat e mesme në Maqedoni dhe në Mal të Zi?...

Në fund duhet theksuar se askush në Kosovë nuk mendon se jashtë bangave shkollore duhet të mbetet qoftë dhe një nxënës i vetëm serbë apo malazias; por që barazisë në shkollim t'kushtohet kujdes i mirëfilltë në mënyrë që asnjë etni e Krahinës të mos e ndjej veten të rrezikuar në asnjë aspekt. Në të kundërtën, mospërfshirja e numrit kaq të madh të semimaturantëve shqiptarë në shkolla të mesme, në kohën kur mbi 200.000 banorë të Krahinës janë analfabetë apo gjysmëanalfabetë, do të thotë stimulim i analfabetizmit, i cili mendojmë është e keqja më e madhe për traditën e ardhmërinë e KSA të Kosovës.

VLADIMIR GAJŠEK

KAJ HOČEJO SPET TI ALBANCI?

-PRAKSA IN TEORIJA V POLITIČNIH OBLIKAH-

Ko je zadnji gospod in prvi socialist Saint-Simon predvideval napredujočo prizadevnost kot industrijo, je videl pred sabo družbo proizvodnje in strojev kot vladajočo vojno družbo. V sodobni balkanski kritiki, ki se zoži zdaj dogmatično zdaj pravno-politično ali državno na pomen v razvojno zgodovinskih pripravah, pa je zlasti industrijski razvoj posebej v zaostajanju človeških sil za stroji in industrijo. Če gre v takšnem balkanskem položaju za metafizični komunizem, se spreminja v sektaštvo, namesto vzorne socialistične republišnosti in suverene avtonomije pa v nenehno razbijanje starih, največ patriarhalnih domačih skupnosti. Prav v tem vmesnem razcepu se je znašel albanski narod, ki sodi med enakopravne jugoslovanske narode in narodnosti.

Ali kmečki komunizem ali industrijsko barbarstvo? Je v tem vprašanju skrita alternativa ali težnja po dilemi? Kajti koministični sistemi so lahko ustrezali nerazviti zavesti zlasti proletercev, medtem ko so se nacionalno socialistična barbarstva povezovala v centre moči in osi, še v polpreteklosti Rim-Tokio-Berlin... Albanska ali kosovska komunistična skupnost se vendarle sooči šele z zdomstvom in na delu, primeroma v slovenski industriji, naposled še z delom ostalih nastalih strank. Ni verjetno, da se v tem razmerju ne bi česa naučila. In se še lahko vprašamo, kateri so najbližji cilji kosovskega komunizma, če vemo za državna najbližja

aktualna sredstva.

Morda smo se vprašali premalo izčrpno in postmoderno. Pravo vprašanje se namreč glasi: ali je kosovska mešovita narodna družba s prevladujočim albanskim prebivalstvom že kako poindustrijska? Takoj je potrebno odgovoriti, da kosovsko-albanska država, zaenkrat še v obliki socialistične avtonomne pokrajine, predstavlja politično avtoriteto, čeprav je odvisna od trženja, komercialnih kreditov in dejansko predstavlja mnogonacionalno državo. Albanski narod v kosovski pokrajinski državi išče prav v njeni nesorazmernosti med bogastvom in revščino osnovno krivdo za brezlastništvo; zato se je izseljeval in se izseljuje kot delovna (e)migracija, kot znotrajjugoslovansko zdomstvo.

Socialistična avtonomno pokrajinska država Kosovo obsega 10887 km² z 1,58 milijona prebivalcev, ima svojo ljudsko skupščino in izvršni svet, in kot vemo, je njeno glavno mesto Priština. Na ozemlju sedanje socialistično avtonomno pokrajinske države Kosovo je obstajala srednjeveška srbska država od Nemanjićev naprej, po 1371. letu je vladal dinast Vuk Branković, po kosovski bitki leta 1389 med knezom Lazarjem in sultanom Muratom, ki ga je med bitko ubil Miloš Obilić, pa so se Turki dokončno utrdili širje od leta 1455, ko so zavzeli celotno Kosovo in Metohijo - pretežno ob koncu 17. stoletja so se odseljevali Srbi spod turškega jarma, Kosovo so pa naseljevali Albanci, ki tvorijo v tej pokrajinski državi dandanes večinsko prebivalstvo oziroma

so večinski narod te avtonomne socialistične, nacionalno mešovite države.

V sodobnem zgodovinskem okviru sodi socialistično avtonomna pokrajinska država Kosovo v sklop Socialistične federativne republike Jugoslavije in SR Srbije. Ta pokrajinsko avtonomna država ima danes sevé vse kulturne ustanove, kot sodijo v sklop SFR Jugoslavije: svojo univerzo, založništvo, umetnostne ustanove, literaturo... Ker socialistična avtonomna pokrajinska država Kosovo še zaostaja v poljedelstvu, živinoreji in industriji, čeprav je bogata dežela - pšenica, koruza, tobak, sadovnjaki, vinogradi, pašniki in travniki, sicer še največji skladi lignita v Jugoslaviji, kromova, svinčeva ruda, magnezit -, pa zlasti po 2. svetovni vojni poskuša utrditi gospodarstvo, kulturo, šolstvo ter družbenopolitično življenje. Prav zaradi tako imenovane nerazvitosti je v gospodarskem smislu prišlo do izrazite delovne migracije, do delovne razseljenosti. Zanimivo in alternativno ekonomsko dejstvo je, da so Albanski delavski in ekonomski razseljenci podjetni, delavni in da ohranjajo ravno preko tega svojo narodno samobitnost. Kratek družbenozgodovinski okvir samega Kosova je dejstveno in dejansko bil potreben zato, ker so se zlasti v polpreteklosti razširjala iluzorna mnenja, češ da je socialistična avtonomna pokrajinska država Kosovo kastovska država in da zategadelj izraža kastovsko pravo in moralo. Vse takšne velikodržavne iluzije so se spremenile v deziluzije, brž ko je človek spoznal bodisi način proizvodnje ali kosovsko občansko življenje. Zato se je kosovsko državna filozofija znašla predvsem v izrazu lastnih nenehnih poudarjenih

socialistično-avtonomnih interesov in vsemi tistimi brstenji države same, ki so poganjala iz deželnega gospodarstva, kolikor z industrijo vred: kajti prav na tem lahko temelji socialistična avtonomna pokrajinska država Kosovo kot politična država s svojim predstavniškim ali skupščinskim sistemom.

Kdor bi se še danes skriceval na gospodarske oblike in vsebine stare, nekdanje bizantinske države kot učinkovite, bi moral vzeti orodje iz muzejev in po sosledju religij prositi nacionalne bogove, naj mu pomagajo pridelati vsaj vsakodnevni kruh. Interesi vladajočega razreda pa so dandanes očitno različni od nekdanjih, saj je tudi dandanes državno vzeto prav tam drugačna stopnja civiliziranosti in civilizacije.

Šele s tega stališča se lahko vprašamo, koliko so pripravljene -najbolj- razvite države Evrope vlagati gospodarsko v socialistično avtonomno pokrajinsko državo Kosovo neposredneje, da ne bi bilo to razmerje kakor med beračem in gospodom iz mesta. Iluzije in druge državne utvare, da se bo sicer socialistična avtonomna pokrajinska država Kosovo kar sama od sebe razsula, ko ne bi bila v sklopu SR Srbije, ali da bi se kakorkoli prav zato zmanjšala demokratična avtonomija, so se prikazovale kot zgolj iluzije, saj sodi Kosovo kljub nespornim dialektičnim notranjim nasprotjem naposled med moderne države v sklopu SFR Jugoslavije: ne gre za obetavne obljube z ustavami za vsako državo, ampak za lastni ustavni položaj Kosova v celoti: sicer bi šlo za nadaljnje golo (re)-produciranje države in za kapital v okrilju državnih oblasti. Ko bi namreč prevladal tudi v socialistični

avtonomni pokrajinski državi Kosovo na primer interes zgolj oblastnikov in armade, bi lahko govorili o preživetju državni obliki, ki ne spada v socialistično samoupravno družbo, pri čemer pa vemo, da se lahko tvori državna avtoriteta le z družino kot monogamno družbeno celico in po drugi plati kot samostojna javna oblast. Torej predstavlja socialistična avtonomna pokrajinska država Kosovo vso tamkajšnjo družbo, po nacionalni sestavi pa je večnarodnostna.

Prebivalstvo SR Slovenije se po svoje sooči s primarnim sektorjem in delavstvom iz socialistične avtonomne pokrajinske države Kosovo predvsem v proizvodnem smislu, torej v proizvodnem skupnem procesu in na jugoslovanskem ter mednarodnem trgu. Kakovostne razlike med zaposlenimi obstajajo tam in tukaj. Znotraj razredne družbene strukture sestavljajo v SR Sloveniji poleg prodajnega osebja, menežerjev, inženiringov, strokovnjakov in tako imenovanih belih ovratnikov z novo civilizacijsko stopnjo tudi obrtniki, samostojni podjetniki seveda ob mešovitem in domačem delavstvu; kar pa za socialistično avtonomno pokrajinsko državo Kosovo še ne velja, ker tam še ni prevladujoča država soft-weare tehnikov, računalničarjev in akademikov. Toda svetovni in evropski trendi gospodarskega združujočega razvoja vendarle kažejo, da se povečuje pomen priučenih in preučljivih poklicev in znanje, zlasti seveda proizvodno, visoko tehnološko znanje. V obeh primerih pa obstajajo nujno socialistični lastninski odnosi.

Nove strukture mednarodnih gospodarstev vplivajo na politično organiziranost. Slovenija kot jugoslovanska imigrantska družba je

na univerzi in v tovarnah že proti postopkom gospodarskih recesij, zato pa politično spretno in kulturno izraža vse večji interes po pluralizmu, dialogu in politični demokraciji kot najvišji obliki dosežane državnosti sploh. V takšnem okolju delajo albanski in drugi zdomci. Torej ne gre za abstraktno prislinjenost, ampak za različne pojasnitve, da je ob inovacijah na tehnološkem področju mogoče vsaj predvidevati tudi spremembe v jugoslovanskih družbah. Makro-ekonomski načrti obsegajo dandanes Evropo in svet, iz teh načrtov pa ne more biti izključeno jugoslovansko gospodarstvo: tudi albansko zdomsko ne, ki seznanja svojo matično večnacionalno državo ravno o novih alternativnih trendih. S tem se lahko morda spreminja tudi javnost v socialistični avtonomni pokrajinski državi Kosovo in v njeni javni oblasti bolj, kot vskršna oblika navidezno še tako funkcionalne represije. Produkcija dobrin bi morala pripeljati tudi celotno Kosovo v poindustrijsko družbo.

Torej ne gre za eksperimentiranje z dražvo, marveč za obsežna vprašanja socialističnih družbenih dejavnikov. Ko bi šlo za državno simulacijo, bi nastali v sami družbeni sferi razpoke, ki bi pogoltnile dovršen del usodnega socialnega in gospodarskega položaja. Ravno položaj delavske mobilnosti in novih odločitev lahko ponudi demokratičen model v skupnih problemsko razrešljivih težnjah. Kajti ne delamo samo in le za dede, ampak tudi za vnuke. Bojo vnuki v socialistični avtonomni pokrajinski državi Kosovo živeli na poindustrijski ravni?

"Kaj hočejo spet ti Albanci" pa je vprašal

statistik, navajeno je še povrhu pogledal na minimalne in maksimalne možnosti. To vprašanje se je radikaliziralo: ali bojo živele jugoslovanske družbe, vključno sevé s Kosovom, v predindustrijski, pretežno mehanizirani sestavi, v industrializiranem nacionalnem gospodarstvu ali po različnosti dejansko poindustrijsko? Na to vprašanje že odgovarjajo družboslovci, sociologi, psihologi, zdravniki, sodniki, politiki, literati..., v izmenah pa vsakodnevno delavci. Kajti v zadnji instanci gre za ozaveščeno sposobnost in odgovornost.

(Nadaljevanje sledi)

ALTERNATIVA V "ALTERNATIVI" , piše Blerim Shala v "Fjali"

Ljubljana, polna političnih in kulturnih razlik, je te dni dobila še en ton, ki veča in bogati spekter političnega in kulturnega pluralizma. V mislih imamo ustanovitev Kulturnega društva "MIGJENI", ki združuje albansko "diasporo" v Ljubljani in v vsej Sloveniji. To društvo, ki ima velike načrte, se je pred javnostjo predstavilo z glasilom, ki so ga poimenovali z imenom "ALTERNATIVA". Za tem naslovom po vsej verjetnosti stoji vpliv tistega političnega (in ne le političnega) viharja, ki je Slovenijo iz enodnevné monistične politike spremenil v pravi in resnični pluralizem. Ta naslov nosi v sebi tudi željo, da se o problemih in vprašanjih "kosovske stvarnosti" spregovori nekoliko drugače od uradnih verzij in institucij.

Ti alternativni koraki v resnici korakajo na vseh straneh prve številke tega zelo prijetnega glasila. Dejstvo je, da na straneh "Alternative" poleg albanskih avtorjev, ki živijo in delajo v Ljubljani, nastopaji še znana imena slovenske politično-kulturne scene, kot so Spomenka HRIBAR, Matjaž KMECL, Veno TAUFER, Franko JURI, Peter BOŽIČ, Jaša ZLOBEC in Matjaž HANŽEK.

Ni vsakdanja stvar, da se kot iniciativna skupina pri ustanavljanju takega društva pojavljajo ljudje, kot so Jaša Zlobec, Matjaž Hanžek in drugi. Kot smo že prej omenili, je prva številka "Alternative" naredila odločilen korak pri razsvetljevanju kosovske stvarnosti, drugačne od tiste uradne. V zvezi s tem, kot tudi spoštovanjem pravice do različnosti mišljenja, najdemo v "Alternativi" prispevke, ki v mnogočem nanovo problematizirajo kosovski vihar s tem, da vnašajo dvom v institucionalno resnico. K tej problematizaciji največ prispevajo zlasti slovenski avtorji (posebno Zlobec in Hanžek), kar kaže na njihovo intelektualno angažiranost, da bi uvedli bolj realen in ploden modus za končno rešitev "kosovske drame". Seveda sta se temu vzdušju (v nekoliko milejši obliki) pridružila še dva kosovska avtorja, Ali PODRIMJA in Shkëlzen MALIQI. V drugem delu "Alternative" najdemo tudi literarno-poetične prispevke Podrimje, Tauferja, Daneta Zajca, pa še krajše razlage Saliha KABASHIJA o knjigi "Kosovo, Srbija in Jugoslavija", tar krajši prispevek Petra KOLŠKA o zbirki pesmi Željka KOZINCA "Kača pod kamnom", ki obravnava kosovski motiv. Za konec bi lahko rekli, da je "Alternativa" opravičila svoje izhajanje; podrčrtati pa je še treba veliko željo glavnega urednika Saliha KABASHIJA (kot tudi željo vseh avtorjev, ki sodelujejo v tem časopisu), da bi se v bodoče na straneh pojavljala imena številnih kosovskih avtorjev.

Prevod: Gani Rrustem Lipaj

LETRA TË LEXUESVE

PISMO BRALCEV

Opomba k pismom bralcev:

Redakcija Alternativ je zaradi velikega odziva naših bralcev sklenila uvesti tudi to rubriko, sicer malo nenavadno za tak časopis kot je Alternativa. Vendar pa je to glas poklicanih in ne tistih, ki imajo vsakršen monopol. Tudi ker ta pisma prihajajo od najpreprostejših bralcev in ker nam je njih glas enako dragocen kot glas izobražencev ali pa še dragocenejši.

Vendar pa si redakcija pridržuje pravico, da opravi samo tiste nujne jezikovne in slogovne posege, ki bi bili albanskemu jeziku v prid, in kvečjemu kakšne nedomišljene in razvlečene formulacije, pri čemer jamči za avtentično in neokrnjeno vsebino. Cenzura je v Alternativah prepovedana - to pa je tudi edina prepoved.

V teh pismih so morda tudi že kakšna zelo znana stališča in mnenja, ki jih na dolgo in široko ne bi imelo smisla objavljati, vendar ta mnenja pomenijo pomemben plebiscitaren glas in obenem tudi glas ljudi, zato si redakcija prav tako pridržuje pravico, da jih objavlja bodisi v skrajšani obliki bodisi kot povzetek, ki ~~za~~obsega vse, kar nam je želel bralec sporočiti. Tudi taka mnenja in povzetki bodo natisnjeni s polnim podpisom, če pa bodo bralci želeli, da objavljamo njihove prispevke pod psevdonimom, bomo tudi to storili (ime in naslov bo imela redakcija). Navsezadnje ne redakcija ne naši bralci niso odgovorni za vse represije, pred katerimi se je pač bolje zavarovati z anonimnostjo. Naša in njihova velika želja in upanje je, da bi vendarle zaživel v deželi, kjer bi bili psevdonimi in anonimnost odveč.

Uredništvo

TË PAKOMPROMISËT

Ngjarjet të cilat në Kosovë u zhvilluan në pjesën e parë të këtij viti ngritën në këmbë atë pjesë numerikisht të vogël të njerëzve të cilët veten e quajnë "forca të shëndosha", "forca progresive", etj. nga radhët e kombësisë shqiptare. Të njohur vite të tëra si kampion absolut e luftëtarë të nacionalizmit, individët e tillë, me tërë qenien u angazhuan dhe po angazhohen për, siç mendojnë ata, stabilizimin e gjendjes politike dhe të sigurisë në këtë trevë. Mënyra se si e "stabilizojnë" ata gjendjen, megjithatë flet, për diçka tjetër- për atë se si këta kuazihumanistë dhe demagogë, duke qenë pa skrupulla morale, me sjelljet e veta, veprimet, provokimet që bëjnë, situatën veçsa e bëjnë më të nderë.

Në vend se të luftojnë nacionalizmin enjëmendtë-shovinizmin dhe primitivizmin, ata, pajada, veprojnë si shkatrrimtarë të kulturës, shkencës, arsimit, etj. të popullit të vet. Këta njerëz të vetëshënjuar janë shndërruar në ndjekës të vërtetë të gjithçkaje njerëzore e kombëtare; pra, të çdo gjëje që shënon arritje civilizuese. Të gjitha këto i kanë bërë, kuptohet, jo pse i ndejtën besnikë Programit të LKJ, ngaqë jeta e tyre tregon se nuk kanë asgjë të përbashkët me të; por me të vetmin qëllim që të mos shkeputen nga dashuria ndaj foteleve.

Duhet pranuar, megjithatë se një pjesë e këtyre luftëtarëve të pakompromis të nacionalizmit vetjak pas ngjarjeve të shkaktuara nga "ndodhja e popullit" në Serbi, Kosovë, Vojvodinë e Mal të Zi, duke u gjendur ballë për ballë me veten dhe iluzionin e vet u dezuluzionuan ngaqë fare qartë u bindën se "pushteti" i tyre është fare i kufizuar, domethënë se dajaku i "tyre" është i tyre vetëm për aq sa u nevojiten urdhërdhënësve III

...Protagonistë të tillë janë gazetari Beqir Hoti dhe tandemi poet-shkrimtar Rrahman Dedaj dhe Rifat Kukaj. Duhet, megjithatë, të pranohet se që të tre janë të mirë, por këtë, për fat të keq, vazhdimisht u keq ta dëshmojnë. Të sertë dhe të ligj(athua çfarë mëkatesh tjera kanë bërë?), ata kanë treguar se janë luftëtarë.

Bile të pakompromis.

Menduh Sylejmani

BREZKOMPROMISNI

Dogodki, ki so se odvijali na Kosovu v prvi polovici tega leta, so na žalost dvignili na noge tiste maloštevilne ljudi iz vrst Albancev, ki sebe imenujejo "zdrave sile". Že leta znani kot absolutni šampioni, borci ne le proti nacionalizmu, osebe, ki so se in se še vedno z bičem angažirajo za, kot samo mislijo, stabilizacijo političnih in varnostnih razmer v teh "predelih". Toda način, s katerim "stabilizirajo" stanje, vseeno govori o drugi stvari, govori o tem, da ti kvazihumanisti, demagogi in ljudje brez kulturne obzirnosti s svojim obnašanjem, postopki in provokacijami povzročajo, da je položaj napet.

Namesto, da bi se borili proti resničnemu nacionalizmu, šovinizmu in primitivizmu, neprestano uničujejo kulturo, znanost, prosveto svojega naroda. Ti ljudje so se samooznačili kot pravi graditelji vsega, kar je ljudsko, nacionalno; to je vsega, kar pomeni civilizacijsko. Vse to delajo, se razume, ne zato, ker bi bili verni disciplini in partijskemu programu ZKJ, saj so s svojim obnašanjem dokazali, da nimajo ničesar skupnega z njim, ampak le zato, da ne bi prekonili z "domoljubjem" do foteljev.

Toda priznati moramo, da je del teh brezkompromisnih borcev proti svojemu nacionalizmu po "dogajanju naroda" v Srbiji, na Kosovu in v Črni gori izgubil svoje iluzije, ker so ugotovili, da sta njihova "oblast" in njihova "batina" njihova samo do takrat, dokler je to povšeči njihovim zapovednikom.

Kjub temu zakasnelemu osveščanju, je druga marginalna, a agresivna skupina v odnosu na "svoj" narod, katere lastnost je močna podrejenost, navalila na vse, kar je bilo pred njimi. Razumljivo je, da so naredili škodo le tam, kjer so mogli, kjer jim je bil lov odprt. Kot strahopetci, ki so dali "beso partiji", čeprav so jo leta dajali vsemu in vsakomur, da bi dokazali (le tako lahko preživijo), da so brezkompromisni borci (!), so uničili vse, kar je bilo pred njimi. Poniževali in ovajali so povsod, kjer so mislili, da bo to komu všeč.

Taki borci proti oddaljevanju s prave poti, kot se želijo imenovati, ne uporabljajo več svoj tragikomični rek "čim prej je potrebno počistiti pred svojim pragom...". Ker pred tujo hišo ne smejo (niti misliti) čistiti, neprestano delujejo na "svojem" dvorišču. Nalogodajalci se jim seveda včasih zahvalijo. Samo začasno in samo do

takrat, ko nehajo biti "kreativni". Potem se tudi zanje zbirajo podatki in obstaja verjetnost (prevetjena stvar), da tudi njih proglasijo za kontrerevolucionarje.

Mar ni tak protagonist novinar Beqir Hoti in tandem pesnik-pisatelj Rrahman Dedaj in Rifat Kukaj? Vseeno moramo priznati, da so vsi trije dobri, žal pa jim je bilo vedno neprijetno to dokazati. Močni in slabi (kakšne grehe so še naredili!) so pokazali le, da so borci.

In to brezkompromisni.

Menduh Sylejmani

Po dogodkih leta 1981 so oživali umrli duhovi, reaktivirale so se ideje Jovana Cvijića, Vase Čubrilovića, Stojadinovića..., ki so vzeli na muho vse, kar je albanskega. Napadali so naš jezik, zgodovino, naše nacionalne heroje, našo zastavo, kulturo..., ponižali so nas kot narod in kulturo, da bi nas "privzignili" kot manjšino brez kulture. Etiketirali so vse naše ljudi: zdravnike, pesnike, pisatelje, akademike, profesorje, učence, matere, ki so jih proglasili za stroje za rojevanje... In nasramno so nam rekli: tudi otrok v materinem trebuhu je iredentist, sovražnik Jugoslavije. Poštene so imenovali samo tiste, ki obdelujejo zeljo. Kakšen nacionalistični absurd!

Albanci smo do Brionskega plenuma komaj ostali živi kot narod. Ni slučaj, da smo Albanci predlagali, da se ta planum slavi kot antibirokratska zmaga. Do takrat so rankovičevci uporabljali najbrutalneje metode, da bi nas uničili kot narod in kulturo. Zapirali so nas, topli, izseljevali v Turčijo, nam zapirali šole, inscenirali akcije zbiranja orožja, izvedli prizrenski proces, deleli dosjeje... Tudi takrat je bil albanec kriv, ker je bil kriv oni iz davnine in ta današnji. Kakšen šovinistični absurd!

Po dogodkih leta 1981 se hodi fantazma po vseh koncih Kosova v želji, da bi se razlila po vsej Jugoslaviji. Uvedli in podaljšali so izredno stanje, poostrili idejno-politično diferenciacijo, etiketirajo, inscenirajo, izključujejo, zapirajo in izolirajo Albance..., predložijo so predčasno upokojevanje prosvetnih delavcev, zahtevajo

karakteristike in moralno-politične pogoje za zaposlovanje Albancev, medtem ko Srbe zaposlujejo brez natečaja, brez razloga odvzemajo potne liste, predlagali isti fond knjig za vso Srbijo... Kakšen tragi-komični in represivni absurd!

Leta 1981 so nas obtožili, da smo protiustavni, da hočemo ustavne spremembe, medtem ko so sami proglasili ustavo iz leta 1974 za kontrarevolucionarno. Obtožili so nas državnosti, medtem ko sami ustanavljajo edinstveno (unitaristično) državo in odvzeli so nam avtonomijo... Letos obtožujejo in izolirajo Albance, ker branijo ustavo iz leta 1974. Obtožujejo nas za genocid, medtem ko te "obrti" ni nikjer več.

Sedaj je vsakomu rasno, vsakdo ve, da so obtožbe Albancev najava tistega, kar bodo nadaljevali proti njim. Vse kar drugim očitajo, sami počnejo.

Ni hujšega kot, da te v lastni deželi proglasijo za prišleka, da si tujec v svoji hiši, da nisi varen, da nimaš svobode govora in te kot narod postavljajo na obtožno klopo. Za storjeno in nestorjeno. Živeti kot narod v obrambi je zares nevzdržno.

Novica o ustanovitvi Kulturnega društva Albancev "Migjeni" v Ljubljani nas je neskončno razveselila. Izdajanje revije Alternativa nas je ohrabrilo. Razveselilo in ohrabrilo nas je to, da se v enem delu socialistične Jugoslavije, v socialistični Sloveniji, še vedno svobodno govori in piše o pravicah človeka, ne glede kdo je in od kod je. Zato najiskreneje čestitam za to pobudo.

Želim, da ta revija doseže nivo resnične kulturne in človeške revije, ki bo most prijateljstva med dvema narodoma - albanskim in slovenskim - , most med dvema kulturama. Naj bo Alternativa tribuna vsealbanskih in vsečloveških idej. Moramo jo moralno in materialno podpirati. Na kratko: MISLILI STE DOBRO IN NAREDILI.

Bardh Drenova

ПОВОДОМ ПИСАЊА НОВОГ ЛИСТА „АЛТЕРНАТИВА“ У ЉУБЉАНИ

КАБАШЈЕВЕ „МСТИНЕ“

П О КО ЗНА који пут у последње вријеме Словенци се стављају у улогу заштитника и душебрижника Албанског живља на Косову, у Македонији и Црној Гори. Овога пута то се не може приписати неинформисаности већ покушају даљег раздора и сијања мржње међу Црногорцима и Албанцима, Македонцима и Албанцима. Наравно, то се чини посредно на већ свима познат и перфидан начин. Овога пута користи се ново гласило „Алтернатива“ писано на албанском и словеначком језику. Уводнику пише да је оснивање културног друштва Албанаца, који живе и раде у Љубљани, под називом „Моћени“ израз потребе и дугогодишњих жеља Албанаца који живе у том граду, а да се не смије заборавити њихова „солидарност и подстицај познатих културних и друштвених радника Словеније у најтежим тренуцима које проживљавају Албан-

ци на Косову, у Македонији и Црној Гори“. Није ли ваљда обрнуто!!! „Словеначки пријатељи супроставили су се подивљалој пропаганди“, пише у уводнику извесни Салих Кабаши, „која нас стално приказује у најтамнијим бојама“. У наставку се изражава задовољство што је Албанцима у Љубљани омогућено оснивање културног друштва, док се у „другим републичким престоницама сличним друштвима затварају врата“.

Ово су Кабашијеве, најблаже речено, ноторне лажи. У Црној Гори, рецимо (која се потенцира) ни једном друштву, а има их прилично, нико не затвара врата. У овој Републици излази већ више година угледни часопис на албанском језику „Коха“, лист „Титоградска трибина“ има подлистак на албанском језику, културно-умјетничка друштва „Дрита“, „Коха“, „Хоти“, „Беса“, „Миљеш“ сваке

године учествују у такмичењима и освајају признања. Оријентисана су југословенски и често са својим разноврсним и богатим програмима гостују не само у Црној Гори, већ и другим мјестима широм земље, па и у иностранству. Колико се овим друштвима затварају врата најбоље говоре бројне дипломе, признања, награде које красе њихове просторије. Мјеста у којима живе Албанци најављују оснивање својих друштава, како би се и на овај начин стварали мостови пријатељства и заједништва, а у чему им се помаже, а не оспорава. И оно што је посебно значајно, у поменутим културно-умјетничким друштвима чланови су Албанци, Црногорци, Муслимани, Роми, Срби, Македонци. Никоме то не смета. Можда Кабашију, коме су, чини се, сада неки Словенци већи пријатељи и од самих Албанаца.

Д. Милачић

Milena Ule:

Ngjarje që i shkruan-politika

IZOLIMI VAZHDON EDHE NË LIRI..

Askush nuk e di saktë se sa shqiptarë, pas shuarjes së grevave masovike ("kundërrevolucionare"?) dhe demonstratave në Kosovë, kanë ardhur të kërkojnë në Slloveni hapësirën e tyre nën diell, porse është shumë e sigurtë, se vijnë tek ne gjithnjë më shumë. Kryesisht Lubjana, por edhe vende tjera tona, po bëhen strehë të tyre (politike). Dhe ndoshta s'është larg mendjes, se instiucionet e pushtetit slloven do të detyrohen, herët a vonë, të mendojnë për themelimin e një qendre azilantësh për shqiptarët e Kosovës (dhe Maqedonisë?), të cilët ndjehen refugjatë në shtetin e tyre. Patjetër se rreth kësaj duhet inicuar edhe bisedime me udhëheqësitë e republikave të tyre...

...Për shqiptarë të shumtë Sllovenia po bëhet dalje e përdhunshme përbrenda Jugosllavisë; oazë, ku gjenden nga izolimi shkretëtues dhe tepër i mundimshëm, nga atmosfera e apatisë dhe e frikësimit. Padyshim tek disa pos ndjekjes politike janë në pyetje edhe arsyt ekonomike që të vendosin largim nga shtëpia, ngase Shqiptari, sidomos i shkolluari, sot e kësaj dite vështirë gjen punë në Kosovë...

...Si është me shpërnguljen e shqiptarëve, ndoshta më së miri dinë nëpër konsulatat e huaja nëpër Evropë, ku trokasin dyerve të tyre kandidatët tanë për azil politik respektivisht emigrim ekonomik. Merret vesh, të gjithë as nuk mund të dalin jashtë, ngaqë ua kanë plaçkitur pasaportat, duke u kufizuar në këtë mënyrë lirinë e qarkullimit. Shumë as nuk duan jashtë, ngaqë nuk pajtohen të heqin dorë nga Atdheu i tyre, nga shtetësia, as nga të drejtat që u takojnë në trollin e lindjes...

...Të shkojë në Slloveni, të ik atje, Ramadan Pllana vendosi, apo më mirë të themi se e kishte ndër mend që nga fillimet e demonstratave të sivjetme, ngaqë në vendlindje nuk shihte mundësi jetese. Slloveninë, në të vërtetë, e sheh ashtu siç do të duhej t'ishte më vonë gjithë Jugosllavia demokratike...

..."Jugosllavia ka nënshkruar Kartën e Helsinkit mbi të Drejtat e Njeriut, porse një pjesë e banorëve të saj nuk gëzon as të drejtat themelore njerëzore, nuk ka as të drejtë të mendojë zëshëm", nuk i vete në kokë. "Dimë çka mund të flasë Gjillasi e të tjerët e të mos u ndodh asgjë e keqe; derisa njeriu ynë i lindur pas revolucionit, këtë nuk guxon ta bëjë. Po foli siç ia thotë mendja, menjëherë e gjykojnë si kundërrevolucionarë"...

Shënim i redaksisë: Pas botimit të tekstit të gazetares Milena Ule në DNEVNIK të Lubjanës ku gjerë e gjatë zberthen problemin e rëndë të izolimeve edhe në liri, të bojkotimeve, perbuzjeve dhe mohimit të të drejtave minimale njerëzore, gazetarja merr shembullin e Ramadan Pllanës, profesor i frengjishtes që kurrë nuk iu dha mundësia të ushtrojë profesionin. Ditën kur u botua artikulli i Milenës, redaksia e DNEVNIKUT pati numër të madh thirrjesh telefonike, ku sllovenë e sllovene dhe banorë të Lubjanës shprehën gatishmërinë t'i vijnë në ndihmë profesorit Ramadan Pllana. Një numër telefoni të një solidarizueseje e ka edhe kryeredaktori dhe redaktori përgjegjës. Ramadan, lajmërohu, sllovenia që ndjen problemin tënd dhe tonin ka në dispozicion dhe ta lë një banesë ty, shoqes dhe fëmijëve tu. Merret vesh, der sa të gjendesh vetë.

SHQIPTARI I NDERSHEM

Mësuesi ynë i madh, udhëheqësi ekstra-vizionar, burrështeti mendjendritur, shoku ynë Sllobo Slloboda, duke menduar natë e ditë dhe ditë e natë për qytetarët e krejt Republikës, më në fund vërejti se dikund puna nuk vete mbarë, vërejti se dikund njëmend rrota e historisë po "shllajfit". Pikërisht ky u bë shkak kryesor pse një natë i doli gjumi, më mirë është të themi se e zu shqetësimi, përndryshe udhëheqësi ynë, të thuash nuk fle kurrë...

Nejse, rrotullohu në atë anë rrotullohu në këtë tjetrën, e zgjoi, më falni e shqetësoi, sepse as ajo nuk fle, shoqen e nderuar Marjanën, të cilës ka kohë që i është bërë mendja top se është shumë më e bukur se Çian Çini dhe akoma më e emancipuar se princesha e Moldavisë Elena Çausi...

Në rrotullim e sipër e zbuloi "što je to što ne štima": shqiptarët, shqiptarët e mallkuar..., konkretisht mungesa e shqiptarëve të ndershëm. Ja problemi i problemeve që shkelqësinë e tij, prijësin tonë të mrekullueshëm ka kohë që s'e lë të qetë.

Dhe atë natë vendosi ta zgjidhë njëherë e mirë nyjen që po i rri Republikës si bolla në fyt. Duke qenë njeri me aftësi të jashtëzakonshme intelektuale e organizative, *naša bačuška, naša sve-tlost, naše rumeno sunašce* përqëndroi mendimin mbi kryeproblemin duke e ndriçuar atë si me prozhektorët e karaulave të ka-pe-dome-ve.

Pas një meditimi të gjatë erdhi në përfundimin se shqiptari i ndershëm duhet të jetë:

- analfabet i shkolluar;
- njuhës i mirë i historisë së car Dushanit;
- adhurues i Kishës Ortodokse serbe;
- njeri me respekt të konsiderueshëm për jetën dhe veprën e Nikolla Pashiqit;
- përdorues i shkathtë i çirilicës;
- admirues i veprimeve praktike të Dimitrijeviç-Apisit;
- dele e urtë e grigjës së Germanit;
- mundësisht hudum;
- të ketë:
  - lëkurë të hollë që në largësi astronomike e ndien se kah fryn era në Kalemegdan;
  - hundë të pagabueshme të zagarit;
  - vesh të ndieshëm si antenat e radarit;
  - shiqim të depërtueshëm si rrezet e lazerit...
  - shtat mesatar;

herdhe pa kokrra;
flok të zinj;
mustaqe poashtu të zeza;
profession milic me së pakut 23 vjet praksë;
vendosmërinë e mushkës në zbatimin e urdhërave;
kembënguljen e papagallit për të përsëritur referatet e përgatitura;

Pasi i krijoi konturet e shqiptarit të ndershëm shoku Sllobo Slloboda ia shpjegoi bashkaudhtares në jetë dhe bashkëluftëtares në përpjekje përfundim-hulumtimit të vet. Ajo si femër me sens të zhvilluar për veprime praktike, gjeti të nevojshme të plotësojë vetëm emrin: i tha disa prej tyre por dikur nëpër gojë i mbeti t'i sillen shkronjat Rr rr rr h h m m n n. Sapo desh t'i thotë prijësit: Nešto ne štima i erdhi në gjuhë emri që i duhej: Rrotë. U tha e u bë. Mbeti që menjëherë të caktohet ekipi i anëtarëve të Akademi-së së Shkencave për prodhimin e menjëhershëm të prototipit të shqiptarit të ndershëm.

Kështu që pa u ndarë mirë nata nga dita në seli, pikërisht aty ku kishin bërë disa netë Mikaili gojëmbël dhe Raisa e lezetshme, erdhën të gjithë përpiluesit e Memorandumit. Aty për aty u formua Komisioni i veçantë në krye të të cilit u vu i përcjellë me duartrokite frenetike, doajeni i Akademisë Vasa Cubriloviçi, zëvendës i tij u vendos të jetë Dr. Macurra, ndërsa prilloget për biografinë e shqiptarit të ardhshëm të ndershëm u vendos t'i shkruajë bashkërisht trioja: Qosiq- Bullatoviç-Dedier.

Mbeti vendi se ku duhej bërë finalizimin e prodhimit. Në këtë pikë u bënë diskutime të gjata e përplot emocione të cilat do të zgjasnin akoma më shumë sikur të mos e prente si me shpatë udhëheqësi mendjendritur i të gjithë qytetarëve të Republikës, Sllobo Slloboda:

Shokë, për këtë veprim paqedashës, nga suksesi i të cilit mvaret shumë edhe integrimi i ardhshëm i Republikës në Evropë, edhe ndërprerja e shpërnguljes së serbëve dhe malazezve nga Kosova, edhe zhdukja e inflacionit edhe suksesi i huasë patriotike, edhe çështja e zgjidhjes së shteteve baltike, edhe rindërtimi i Armenisë, edhe suksesi i perestrojkës e gllasnostit, edhe shërimi i kërdhokllës së Germanit, edhe kthimi i kolonistëve në Metohi dhe në Banovinën e Vardarit... propozoi që prodhimi Rrhmnve, përkatësisht rrotëve t'i besohet cigllanës së Kurshumlisë.

Të gjithë u mahnitën me zgjidhjen fatlume. Vera e Çaçakut dhe šlivoviça e Shumadisë nisën të derdhën lumë. Ndërsa për duar

trokitjet frenetike etj. të mos flasim: gjersa dielli u ngrit katër konop samari u mbushën 173 "shlepera" me duartrokitje, 202 kompozicione trenash eurocity me puthje e brohoritje, 12.333 thasë të dhit me dolli e fjalime rasti.

Gazi e hareja vërshuan kodrat e luginat, malet e fushat, gropat e bokërrinat. Aty e tutje filloi një etapë e re e zhvillimit të Republikës, për të cilën u vendos që tani e tutje të quhet Republika Socialiste e Lumturisë.

Mbeti çështja e kryeqytetit, sill e mbështill, çil e mbyll, shtin e nxirr, as ky problem nuk zgjidhej pa pjesëmarrjen aktive të më të madhit të më të mëdhenjve, i cili pasi i hipi hamshorit të blinduar jele-elipsë dhc i ra kryq e tërthor çitavoj teritoriji vendosi që prostonicë e Republikës atë ditë e tutje të jetë Prizreni (srpski Jerusalem, siç thoshte shpesh vetë më vete shoku Sllobo Slloboda). Aty për aty, për hir të thellimit, forcimit, kalitjes dhe kallaitjes së vëllazërim-bashkimit, u vendos që Prizreni të quhet Dashuri-grad. Një pllakatë e madhe e punuar nga koautorët Miqa Popoviq dhe Miliq od Maqve u shumëzua në 16 miliardë kopje dhe menjëherë nga një ekzemplar iu dërgua (expres récomandé) çdo qytetari të botës. Les restes u dërgua nëpër të gjitha maternitetet e globit me porosi që t'u jipen si dhuratë të posalindurve.

(Ec Qëlloja)

ŠTA SE ZNA O REVOLUCIONARNOM RADU I UBISTVU
MILADINA POPOVIĆA

Miladin Popović, narodni heroj, sekretar PK KPJ za Kosovo, je ubijen 13. marta 1945. godine u svojoj kancelariji.

O ubistvu Miladina nije pisano sve do 1981, godine dok poslednjih šest godina dosta je rečeno čak je i "scenario" objavljen kako su tekle pripreme i izvršenje atentata. I sve to od pera Spasoje Djakovića tadašnjeg sekretara OZN-e Kosova. Za građane, Prištine za Miladinovu rodbinu i rođake, ispovijest S. Djakovića zvuči kako bajka, priča za djecu - izmišljena i puna insinuacija.

Miladin posle završene gimnazije u Prištini, 1933. godine upisuje se na Pravnom fakultetu u Beogradu gdje još više produbljuje revolucionarnu misao i rad kome ostaje vjeran do mučkog ubistva od stran skrivenih šovinističkih monstruma u planovima raznih agencija buržuazije. Godine 1935. u Beogradu biva uhapšen i podvrgnut strašnim mučenjima. U Peći je sastavljena peticija sa 500 potpisa i upućena vlastima. Peticija je uspjela i Miladin je oslobođen. Ali, neprestaje njegova borba protiv profašističke vladavine Milana Stojadinovića.

Godine 1936. Milan Stojadinović dolazi v Peć prilikom puštanja u saobraćaj željezničke pruge Peć - Kosovo Polje. Tom prilikom M. Popović organizuje protestne demonstracije. Organizacija PK u Peći pokazala se kao vrlo dobro organizovana i sposobna da sprovodi svaku odluku CK KPJ. Na inicijativu M. Popovića 25. jula 1937. godine formira se Pokrajinski komitet KPJ

za Kosovo i Metohiju. Osnivačka konferencija je uspješno održana na kojoj je glavni referat ponio M. Popović i na kojoj je izabran za političkog sekretara PK KPJ. Materijal osnivačke konferencije šalje u Pariz gdje se tada nalazio dio CK KPJ. PK KPJ za Kosovo i Metohiju angažuje se u pojačanju Narodnog fronta, za odlazak boraca u internacionalnom ratu u Španiji protiv fašizma, protiv frakcionastva u KPJ i za nacionalno pitanje. Miladin poziva albanski narod da se ne iseljava za Tursku i da ne podleže propagandi nekih izdajica albanske narodnosti. To je bio prvi poziv albancima da ostanu u rodnom mjestu i prvo suprostavljanje KPJ buržuaskoj vladi da ostvari projekat o isterivanju Albanaca sa Kosova čiji je autor bio Vasa Čubrilović.

Miladin je duboko doživljavao ugjetavanje albanskog naroda, bijedu u razvitku kulture i obrazovanja. Zato je prvi komunista koji zahtjeva da svi materijali CK KPJ budu pisani i na albanskom jeziku. Ovo je doprinelo da albanska omladina sve više prilazi KPJ. Ovakav dalekovidni stav je doprinio da Miladin uspostavlja prve kontakte, pored Ramiz Sadika, sa Fadilj Hodžom, Emin Durakom i dr. U Beogradu kontaktira prvi sa jednim komunistom iz Albanije što predstavlja početak saradnje koja će sve više da se produbljuje.

M. Popović, i ako teško bolestan, nastavlja klasnu borbu. Otvoreno ustaje protiv plaćkanja zamlje siromašnih Albanaca i Agrarne reforme na Kosovu. Napisao je proklamaciju koju štampa u Kragujevcu na albanskom jeziku.

Godine 1938. posle lečenja, Miladin učestvuje na Savetovanju CK KPJ kod Ljubljane gdje od Druga Tita dobija upustva i prijedlog da ponovo bude na čelu Pokrajinskog komiteta i da nastavlja kontakte sa grupama komunista iz Albanije.

Na prvoj redovnoj konferenciji PK KPJ za KM, koja je održana septembra 1939. godine u Vitimirici kod Peći, glavni referat podnosi Miladin. Glavni dio referata posvetio je borbi svih komunista protiv neljudskog ugnjetavanja albanskog stanovništva, protiv italijanskog imperijalizma i svih reakcionarnih snaga, za nacionalna prava i slobodu albanskog naroda. Miladin zahtijeva da se aktivnost svih komunista na Kosovu orijentiše na 11. tačaka. Prva tačka glasi: da se postavi pitanje autonomije PK jer prema Rezoluciji ovim komitetom ne može se rukovoditi iz Crne Gore. Miladinova misao o autonomiji imala je specifičan nacionalni i istorijski smisao. Srž Miladinovog referata i dio referata Bore Vukmirovića je obuhvaćen u Rezoluciji koja se danas u originalu nalazi u Arhivu CK SKJ pod brojem 1855.

Ovoj ideji o autonomnosti Kosova se suprostavljala PK PKJ za Crnu Goru koji smatra da ovaj zahtijev znači "korak nazad". Ali, Miladin je bio nepokoljebljiv i zahtijeva od CK KPJ autonomni tretman, zahtijeva neposrijednu vezu sa CK KPJ, zahtijev koji Tito podržava i odlučno insistira na sprovođenju u praksi. Krajem 1939 i u prvoj polovini 1940. godine u vezi pune autonomije Kosova razvija se oštra polemika između Miladina Popovića i Ivana Milutinovića, člana Politbiroa CK KPJ. Miladin nastupa sa nepobitnim činjenicama. U toku 1940 g. Miladin je stalno u vezi sa

CK KPJ kada i obavlja kontakte sa Fadilj Hodžom i komunistima iz Albanije što predstavlja začetak saradnje i približavanja KPA i KPJ do stepena komunističkog internacionalizma bez premca u istoriji.

U demonstracijama od 1. maja 1940. g. u Peći PK, učestvuje i Miladin i ako slabog zdravlja. Vlada preduzima mjere i vrši hapšenje komunista među kojima i Miladina, koji je za Generalni štab Treće armije u Skoplju bio slavna ličnost komunističkog pokreta i najopasniji komunista. To se jasno vidi iz dokumenta 8710/40, 345/40 i 1074/40 GD.3. Armije.

Miladin Popović osjeća potrebu da treba da mobilize slobodoljubive mase u redovima boraca za slobodu. U to vrijeme na Kosovu dolazi Krsto Popivoda i počinju se održavati sastanci mjesnih komiteta u Peći, Mitrovici, Djakovici, Prizrenu, Prištini i dr. gdje je glavnu riječ imao Miladin. Održava se druga konferencija PK KPJ za Kosovo i Metohiju gdje Miladin podnosi glavni referat. Miladin sa ove konferencije još više afirmiše KP i revolucionarni rad na Kosovu. Konferencija bira delegate za Osmu konferenciju PK KPJ za Crnu Goru, Boku Sandžak, Kosovo i Metohiju koja je održana.....ugić Baru u Crnoj Gori. U delegaciji su izabrani Miladin Popović kao politički sekretar PK, Boro Vukmirović, Organizacioni sekretar, Ali Šukrija, sekretar mjesnog komiteta za Mitrovicu i okoljinu i Miljija Kovačević, sekretar sreskog komiteta za Djakovicu. Svi delegati sem Miladina, po prvi put dolaze u kontakt sa Titom. Delegati zahtijevaju da se uvrsti u dnevni red neposredno povezivanje PK Kosova sa CK PKJ

koji predlog se usvaja zahfaljujući pravilnom stavu J.B. Tita. Tito se takodje složio i pokazao posebno interesovanje za albanski narod koga treba pomoći i podržavati. Miladin je dobio još viši poljet stavom J.B. Tita. Ovdje se biraju i delegati za Petu zemaljsku konferenciju. Sa Kosova se biraju M. Popović i B. Vukmirović. Na toj Konferenciji Miladin je govorio protiv agrarne reforme na Kosovu koju sprovodi srpska buržuazija.

Krajem 1940. g. u Peći se održava Plenum PK na kome se obradjuje materijal sa Pete zemaljske konferencije KPJ održane u Zagrebu. Ovom prilikom Miladin potencira nacionalno pitanje i potrebu da se što bolje priprema albanski kadar i što masovnije da se omladina uključuje u KPJ.

Miladin Popović kao nepokoljebljiv i disciplinovan borac i komunista sprovodi u život zaključke Savetovanja od maja 1941 godine. Na osnovu Odluke CK KPJ za oružani ustanak Miladin vrši sve detaljne pripreme za ustanak. Neslučajno izabere Mitrovicu za početak Ustanka. Bio je ubedjen da Trepča i Kopaonik su najpogodnija mjesta za oružani ustanak. Ustanak je bunuo 30. jula 1941. godine. Miladin, iz zdravstvenih razloga, po odluci PK trebao je da ode za Crnu Goru. Na putu za Crnu Goru kod Rožaja pada u ruke neprijatelja. Odatje bio je poslat u logor u Albaniju. Kada ovo saznaje PK, traži od komunista u Albaniji njegovo oslobodjenje što je sa zadovoljstvom prihvaćeno. Početkom oktobra 1941. g. kada u Albaniju stiže Dušan Mugoša, Miladin pomoću albanskih komunista biva oslobodjen. Poslje intenzivnih priprema dolazi do formiranja KPA. Na osnivačkoj skupštini najmarkantnija ličnost bio je Miladin

Popović. Od ovog momenta Miladin u Albaniji postaje najdraža ličnost, najbolji prijatelj i najrado slušaniji govornik koji predstavlja sponu prijateljstva i saradnje izmedju KPJ i KPA. Prisustvuje u svim forumima KPA i NOP-a i daje veliki doprinos u borbi protiv zajedničkog neprijatelja. U Albaniji ostaje do septembra 1944. godine kada se vraća na Kosovo i preuzima rukovodjenje PK PKJ. Od tog momenta pa do smrti angažuje se za uspostavljanje demokratske vlasti, ravnopravnosti, jačanja autonomije kako ga je učio J.B. Tito, koga je cenio iznad svega a Tito je u Miladinu video doslednog revolucionara, neustašivog borca za ravnopravnost svih naroda i narodnosti Jugoslavije. Zato je Miladin dao odlučujuće prijedloge. On se odlučno suprostavlja Aleksandru Rankoviću i Milovanu Djilasu za podjelu Kosova na tri dijela. U Albaniji se suprostavlja Svetozaru Vukmanoviću i Koči Xoxi u ocjeni rada KPA.

Prilikom dolaska u Prištinu na čelu PK KPJ za Kosovo, Miladinu je ponudjen elaborat Vase Čubrilovića: "Pitanje nacionalnih manjina u novoj Jugoslaviji". Ovaj Elaborat je sastavljen 3. nobembra 1944. godine i malo se razlikuje od onog poznatog Elaborata od 1938. godine kojeg jednoglasno odobrava i usvaja Srpska vlada. Miladin, po zapovesti J.B. Tita, ovaj elaborat odbacuje, ljutito ga cepa i baca pred Rankovića, Djilasa, Tempa i Spasoje Djakovića. Vraća se na Kosovo gdje nastavlja rad po Titovim upustvima i odlukama AVNOJ-a. Na Kosovo takodje dolazi i Spasoje Djaković na dužnosti Pokrajinskog sekretara za unutrašnje poslove, tada zvane OZNA. Kako se stvari razvijaju, Miladin postaje sve više bariera i

idejni suparnik Rankovića, S. Vukmanovića, S. Djakovića kojima se pridružuje i D. Mugoša. Svetozar Vukmanović to potvrđuje 1981. godine u intervju koji daje jednom bugarskom novinaru u vezi knjige "Borba za Balkan". Na pitanje šta misli o Miladinu Popoviću, S. Vukmanović odgovara: "Narod stvara mitove i dobro je ponekad ostaviti neka živi sa tim mitovima". ?! Dali treba poseban komentar ovome?

Miladin Popović je 13. marta 1945. godine u 10 do 30 časova ubijen u svojoj kancelariji u PKK. Istog dana S. Djaković i D. Mugoša šalju telegram A. Rankoviću i nespominju nikakvo ime ubice - spomije se jedan konobar ali ne i njegovo ime. Istog dana telegramom se obaveštava i Tirana o ubistvu M. Popovića. Ranković 14. marta šalje telegram PKK, u kome, pored ostalog, obaveštava da će na sahrani u ime CK PKJ učestvovati Milinko Djurović. S. Djaković i D. Mugoša 15. marta ponovno šalju telegram A. Rankoviću. Ni trećeg dana ne spominje nikakvo ime ubice. Navodi se da su "uhapšeni nekoliko sumljivih lica među kojima i jedan zamenik komandanta područja". Ni ovom prilikom ne spominje se ime. Haki Tafe je ubijen istog dana (?). Obdukcija utvrđuje da je ubijen prije M. Popovića. Zašto se nije spomenulo ime H.T. u telegramu? Zašto S. Djaković i D. Mugoša komuniciraju samo sa Rankovićem? Zašto Miladinov otac i majka ne dozvoljavaju S. Djakoviću i D. Mugoši da učestvuju na sahranu?

Ispračaj tijela Miladina Popovića bio je veličanstven. Izgledalo da cijeli narod Kosova došao da isprati svog najvećeg i najomiljenog sina. Bilo je mnogo govornika ali najdirljiviji

govor je bio oprostajni govor jednog pionira albanske narodnosti koji je rekao, kako navodi "Jedinstvo",: "Neprijatelj nije pogodio ono što je željeo, ubio mlado telo Miladina Popovića ali je ostalo njegovo veličanstveno delo koje će narod verno da neguje...".

U kratko je data revolucionarna aktivnost i stav Miladina Popovića o nacionalnom pitanju i položaju Kosova da bi se lakše došlo do zaključka ko je imao motiv za njegovu fizičku likvidaciju. Istinu o ubistvu Miladina Popovića najbolje zna Spasoje Djaković kao što zna da nije istina ono što je pisao do sada o ovom zločinu.

Jevrem JOVOVIĆ

amnesty international

YUGOSLAVIA

UPDATE TO: ADMINISTRATIVE DETENTION ("ISOLATION")—TORTURE ALLEGATIONS

July 1989

AI Index: EUR 48/15/89

DISTR: SC/CC/GR

Update

On 17 July the Secretary of Internal Affairs of Kosovo stated that no ethnic Albanian from Kosovo was being held in isolation any longer. However, at least 41 of those previously held in isolation continue to be detained because investigation proceedings on political charges have been instituted against them. It is reported that a number of prison and police officers, including 12 warders at Leskovac district prison, who are alleged to have tortured people held in isolation are to be prosecuted.

Amnesty International welcomes the announcement that no ethnic Albanians from Kosovo province are held in isolation any more. It continues to urge, however, the release of all those who are detained for investigation as a result of their non-violent exercise of their rights to freedom of expression or assembly. Amnesty International further notes that legal provisions for isolation exist in all of Yugoslavia's constituent republics. It is Amnesty International's view that, if applied, these provisions, which deny the detainee the right to challenge his detention in court, violate both the Yugoslav constitution and Yugoslavia's international human rights obligations, in particular Article 9 of the International Covenant on Civil and Political Rights which provides that anyone who is arrested must be informed at the time of arrest of the reasons for it and shall be entitled to take proceedings before a court in order that the court may decide without delay on the lawfulness of detention.

Correction

In its external paper - AI Index: EUR/48/13/89, Amnesty International stated that by 21 June 1989 the Yugoslav authorities had not formally deposited with the United Nations Secretariat any notice of derogation from any of Yugoslavia's obligations under the International Covenant on Civil and Political Rights.

Amnesty International has since learned that it was wrongly informed. In fact, on 14 April 1989 the Yugoslav Government notified the United Nations Secretariat of its "partial and temporary departure" from the provisions of Articles 12 and 21 of the International Covenant on Civil and Political Rights (guaranteeing the rights to freedom of movement and freedom of peaceful assembly). However, it did not notify any derogation from its obligations under Article 9.

LETĀR NGA BEOGRADI

Beograd, datum: 17 VIII / 1989.

Redakcija časopisa: „ALTERNATIVE“-zvaniĉno glasilo Literarne sekcije
Kulturnog druŝtva Albanaca u Ljubljani: "MIDENTU" LJUBLJANA

Poŝtovani prijatelji, Molim Vas da, ako ikako moŝe, ovaj moj ĉlanak, koji ĉe se, verujem, i Vama-kako je napisan, i sobzirom na teme koje obrađuje, dopasti, objavite u Vašem cenjenom ĉasopisu: "Alternative", u prvom narednom broju, ili kada veĉ stignete. Svejedno mi je da li ĉe ĉlanak biti objavljen u ĉitalaĉkoj, ako takvu rubriku imate, ili u bilo kojoj drugoj rubrici Vaŝeg ĉasopisa. Ako se ne moŝe objaviti doslovno, moŝete ga po ŝelji, i kako smatrate da je najbolje u izvesnoj meri, skratiti i preraditi.

S poŝtovanjem i sa drugarskim pozdravima, MARKOVIĆ VLADI-
Vukasoviĉeva 21., MIR 7
ĀVRSTO NA PUTU PREMA POLITIĀKOM PLURALIZMU 11090 Rakovica-BEOGRAD

Ono ŝto je samo do pre nekoliko godina bilo potpuno nezamislivo, poĉinje se i kod nas uveliko u praksi ostvarivati: u Jugoslaviji, do sada uglavnom u Sloveniji i Hrvatskoj, veĉ su osnovane i sasvim legalno postoje i deluju viŝe politički nezavisnih, ili opozicionih saveza, grupa, udruŝenja i sliĉnih asocijacija građana, kao ŝto su to recimo, sa sedištem u Ljubljani/Slovenija: Slovenska Demokratska Zveza sa svojim glasilom, nezavisnim političkim ĉasopisom, „Demokracija“, ĉiji je glavni urednik, a donedavno i predsednik ovog saveza, dr. Dimitrij Rupel, kuĉna adresa: Gradiŝĉe 7, 61000-Ljubljana; zatim: Hriŝĉansko-Socijalni Savez Slovenije, sa predsednikom, g. Francom Miklavĉiĉem, adresa: Mariborska 26, Ljubljana, i joŝ neke, a u Zagrebu/Hrvatska: Udruŝenje za jugoslovensku demokratsku inicijativu [UJDI] koje je veĉ pokremulo svoje interno glasilo „Republika“, a ĉiji je predsednik prof. Źarko Puhovski, koji predaje na ~~zagrebaĉkom~~ Filozofskom fakultetu: Salajeva 3., 41000-Zagreb; Hrvatski socijal-liberalni savez [HSLS], sa predsednikom, prof. Vladom Gotovcem [ul. Boŝidara Adŝije 4.]; Hrvatska demokratska zajednica [HDZ], predsednik, dr. Franjo Tuđman [ul. Vladimira Nazora 59.];

Druŝtvo za jugoslovensko-evropsku saradnju koje takođe, kako je nedavno javila naŝa ŝtampa, veoma skoro namerava pokrenuti svoje samostalno glasilo, i joŝ neke, a vrlo ĉesto se osnivaju nova, do tada nepostojeĉa.

Neke od ovih i ovakvih alternativnih političkih i drugih sliĉnih skupina deluju, formalno u okviru Socijalistiĉkog saveza [SSRNJ] a druge izvan njega, ali sve naglašavaju svoju samostalnost i sve imaju uredne dozvole nadleŝnih organa, za slobodno i legalno postojanje i delovanje. Baŝ ovo poslednje je velika, kvalitativna novina i suŝtinska razlika, i napredak, u odnosu na neke, ranije nastale, slobodne i neformalne asocijacije i skupine sliĉne vrste, koje su se bavile ili se joŝ uvek bave borbom za ljudska prava, za podizanje istih na viŝi nivo u naŝoj zemlji, i sliĉno, iz Beograda, političko-humanitarnog, ili blago-opozicionog karaktera. Tu mislim, pre svega na poznati beogradski Odbor za zaŝtitu slobode misli i izraŝavanja, osnovan 1984. godine, koji, kao ŝto je poznato, ĉine dvadesetak istaknutih beogradskih intelektualaca, a najaktivniji i najpoznatiji ĉlanovi su mu knjiŝevnik Dobrica Āosiĉ [ul. Branka Đonoviĉa 6, 11040-Beograd] i pravnik i sociolog Kosta Āavoŝki [ul. Maksima Gorkog 19, 11000-Beograd]; zatim: Druŝtvo "AKCIJA"-za zaŝtitu od zloupotrebe medicine i psihijatrije u političke svrhe, osnovano 1981. god., i Komitet za zaŝtitu ljudskih prava, osnovan u oktobru 1986., a predsednik obe ove neformalne asocijacije je dipl. ekonomista Tomislav Krsmanoviĉ, zaposlen u zemunskoj „Galenici“, sa kuĉnom adresom: ul. Āustendilska 4, nas. Nova Karaburma, 11060-Beograd, i joŝ neke sliĉne. Zajedniĉko za sve ove neformalne asocijacije u Beogradu jeste to, ŝto nikad nisu dobile, a niti traŝile/ jer su svakako mislile da je neĉe ni dobiti, pa zaŝto onda da traŝe? Sada ĉe se, vrlo verovatno, stvari i tu radikalno izmeniti. /registri-

ciju, dozvolu za rad nadleŝnih, i stoga su mogle da postoje, odrŝavaju, pa i razvijaju, razgranavaju svoju aktivnost, piŝu svoje ĉeste peticije, saopŝtenja za javnost i tome sliĉno, objavljuju ih u inostranstvu, i manjem broju domaćih glasila koja su im bila naklonjena, odnosno slobodnija i nezavisnija u svom pisanju/ najĉeŝće ona iz Slovenije- "Nova revija", "Tribuna", "Mladina" i "Katedra" /a vlasti i zvaniĉna sredstva izveŝtavanja su ih vrlo ĉesto oŝtro napadali i kritikovali.

Baš zato što nisu bile registrovane, sve ove skupine, odbori, asocijacije mogle su da deluju samo nezvanično-kao slobodne, amaterske, neformalne, dakle, što se kaže-polulegalno. Vlasti i policija/ organi jugoslovenske službe državne bezbednosti i Sekretarijata unutrašnjih poslova/ su ih, kao što znamo, godinama tolerisali, čak i kada su im smetali, uglavnom zbog inostranstva, i-ako su ih mogli, kad god su hteli, rasturiti, njihove članove i aktiviste rasterati, pa čak ih i ~~suđski~~ zakonski-prekršajno ili možda i krivično-sudski goniti, jer su javno istupali u ime nečega što nije bilo zakonski registrovano i dozvoljeno, što dakle, formalno-pravno nije ni postojalo. U Beogradu su takode postojale, i još uvek postoje, neke slične skupine i tela, koja iako sama nikad nisu registrovana, deluju u okviru neke zvanične, legalne i priznate institucije, najčešće vezane za delatnosti iz oblasti kulture, književnosti i umetnosti, a ređe politike. Takav je na primer Komitet za zaštitu umetničkih sloboda koji deluje pri Udruženju književnika Srbije/ ul. Francuska 7./, a ne čelu mu je Svetlana Slapšak.

Pošto je, nema sumnje, već svuda na našim prostorima, dunuo i duva sve jače i nezadržljivije novi vetar-demokratskih i liberalnih društvenih promena, mislim da je sada krajnje vreme i pravi trenutak da naše nadležne vlasti dopuste registraciju FONDA SOLIDARNOSTI-slobodne organizacije/udruženja građana za pomoć žrtvama političke represije kod nas, što su već nekoliko godina uporno odbijale i na sve načine sprečavale, a predsednika, jednog od osnivača i prvih aktivista u organizaciji i koordinaciji rada ove široko zasnovane slobodne i demokratske asocijacije, zamišljene na vrlo širokoj osnovi-da se razgrana i ima svoje odbore, pododbore i mesne sekcije u što većem broju/ svuda gde se za time ukaže potreba i postoji interesovanje ljudi/ jugoslovenskih mesta, gradova, pa i sela, na teritoriji cele zemlje, novinara Dušana Bogavca/ kućna adresa: Lenjinov bulevar 143, 11070-Novigrad/ prestanu, nadalje, izlagati uznemiravanjima, presijama, neosnovanim napadima, klevetama, javnoj blamaži putem stampe, ne dajući mu mogućnosti da se na adekvatan način, javno brani i opravda, kao što je, na žalost, do sada često bio slučaj. Takode, treba se nadati da će najzad biti dopušteno beogradskom književniku i publicisti Iliji Moljkoviću/ kućna adresa: Pohorska 8, 11070-Novigrad/ i jednom krugu zainteresovanih građana oko njega, da dobiju dozvolu za pokretanje svog-nezavisnog lista, "Samouprava", što ~~su~~ oni već godinama bezuspešno pokušavaju ne samo u Beogradu, već-kada su videli da to ovde nikako ne ide-i u nekim susednim gradovima: Pančevu, Novom Sadu, i uvek ništa... a sam Ilija Moljković je čak, redovno bez pravog razloga i svoje krivice, zbog ovakve svoje delatnosti i pisanja i publikovanja u zemlji i inostranstvu svojih, povremenih "Saopštenja" o svemu ovome, nekoliko puta od strane sudije za prekršaje bio novčano kažnjavao, i saslušavao i izvrnut pritiscima od strane organa bezbednosti.

Nedavno je objavljeno u našoj štampi i to da će od ove jeseni-planirano je da prvi broj bude štampan 1. oktobra-početi da izlazi, u Beogradu i Srbiji prvi-nezavisni/ i umereno opozicioni/ politički časopis, pokrenut i iniciran od strane poznate grupe profesora i intelektualaca iz bivše tzv. "Praxis" grupe/ prof. dr. Mihajlo Marković, Ljubomir Tadić, Miladin Životić, Svetozar Stojanović i drugi/, s tim što će, naravno, u časopisu saradivati i mnogi drugi. Još nije odlučeno definitivno kako će se novi časopis zvati; da li/opet/ "Javnost", odnosno "Nova Javnost"-kako misle jedni, ili "Demokratija"-kako smatraju drugi, među njima i prof. dr. Ljubomir Tadić, ali to je već sporedno pitanje koje će se lako rešiti. Ova ista grupa je pre skoro jedne decenije-1980. god., takode pokušavala da pokrene jedan svoj/istoimeni/ časopis "Javnost", ali im to tada, na žalost-kao što se zna-nije bilo dopušteno, pa se nadajmo da će sada biti bolje sreće, da više ništa neće stajati na putu realizaciji jedne ovakve, dalekosežne, dobre i korisne zamisli! Za glavnog urednika ovog budućeg časopisa, kao što je poznato, određen je dr. Zoran Gavrilović, estetičar i teoretičar književnosti i profesor na beogradskom Filološkom fakultetu/ Studentski trg, br. 3./.

Treba takode verovati da će ovakvi i drugačiji-nezavisni alternativni pokreti, za kakve god postoji interesovanje samih radnih ljudi i građana, nicati-da će im biti u punoj meri omogućeno da se sasvim slobodno i legalno osnivaju i konstituišu-i u svim drugim republikama, krajevima i mestima čitave Jugoslavije,

te da niko, nigde, nikad neće biti izvrnut ni najmanjoj presiji, progonima, nanošenju štete, od strane vlasti, službe bezbednosti ili ma koga drugog, kao ni mešanju u svoj privatni život bilo u kom vidu, zato što osniva, učestvuje, daje inicijativu sa osnivanje alternativnih skupina i pokreta, učlanjuje se u njih, populariše ih, omasovljava privlačenjem novih članova, uzima učešća u njihovom radu i svim dozvoljenim oblicima aktivnosti. Onim alternativnim i opozicionim pokretima i skupinama koje to žele, treba u potpunosti i do kraja omogućiti da se javno i legalno, i formalno konstituišu kao samostalne političke partije, stranke, i da se tako i nazivaju. Sada im, naime, to još nije moguće - jer se, navodno, tako nešto protivi Ustavu SFRJ, pa dakle, što pre treba uneti odgovarajuće promene u Ustav, da bi se i to omogućilo. Takođe svim alternativnim skupinama i organizacijama političke prirode, koje to žele - treba u potpunosti omogućiti da imaju, izgrade i sasvim slobodno javno zastupaju i popularišu svoj sopstveni, alternativni politički, ideološki program, sasvim ravnopravno sada još uvek vladajućem i društveno povlašćenom Savezu komunista, da im, u sasvim jednakoj meri, budu dostupna i sva društvena sredstva komunikacije: štampa, radio i televizija, javne tribine, skupovi i manifestacije... da mogu i sasvim ravnopravno, sa potpuno podjednakim šansama, kao i svi drugi učesnici u tome, pa i sam Savez komunista, učestvovati na sasvim slobodnim i demokratskim izborima, boriti se, pa, ako im narod u dovoljnom broju, da poverenje, i izboriti se za vlast... do novih slobodnih i demokratskih izbora, kako je to svuda na Zapadu, i u zbilja demokratskim, pluralističkim društvima i državama, savremenog, višepartijskog tipa.

Kao što znamo, nedavno, pre samo nekoliko meseci, najviši državni i društveno-politički forumi i instance u našoj zemlji, veoma su nas obradovali saopštenjem, obećanjem da će uskoro kod nas biti i formalno ukinut, izbačen iz zakona, tzv. verbalni delikt! Ostaje nam da verujemo da će do toga zaista i doći, i to što pre, i da će verbalnog delikta kod nas zauvek i zbilja U POTPUNOSTI nestati, u svim njegovim zakonskim formulacijama i pojavnim oblicima i manifestacijama, i iz krivičnog zakona - saveznog i republičkih i pokrajinskih, a i iz zakona o prekršajima; ne samo kada se radi o čl. 133 KZ SFRJ - neprijateljskoj propagandi, već i svim ostalim članovima koji sankcionišu verbalni delikt („Širenje lažnih vesti“, „Povreda ugleda SFRJ, njenih organa i predstavnika“, itd.). Da više nikad i ni u kom obliku ne bude moguće da bilo ko u ovoj zemlji, samo zbog onog što misli i javno iznosi - govorom ili pisanjem, ili na ma koji drugi način, odgovara, bude kažnjavan, ni krivično, ni „samo“ prekršajno, ni novčano, ni zatvorom, ni uslovno ni bezuslovno, ni kaznom, ni tzv. „merom bezbednosti“ (čl. 63 KZ SFRJ - Obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi, kao i čl. 64 KZ SFRJ - Obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi). NEGO, BAŠ NIKAKO! Sada se, naime, zaista verbalni delikt kod nas goni neuporedivo manje nego ranije, u nekim sredinama, nekim republikama (Sloveniji, i umnogome, Hrvatskoj i Srbiji) u praksi se više uopšte, ili gotovo uopšte ne kažnjava, ali je ipak prisutna i zapažena tendencija da se verbalni delikt, koji se nekad gonio krivično, sada često vrlo proizvoljno, i bez valjanih dokaza, okarakteriše kao „kršenje javnog reda i mira“, „povreda moralnih, rodoljubivih i patriotskih osećanja građana“ i tome slično, i ma licu mesta kažnjava prekršajno, do trideset, a u slučajevima koje milicija i sudija za prekršaje ocene težim i ozbiljnijim, do šezdeset dana zatvora po pravilu zatvorom, a ne novčano... odnosno zatvorskom kaznom, uz obavezno plaćanje troškova prekršajnog postupka, koji se, ako se u određenom roku ne namire, takođe obračunavaju u odgovarajući broj zatvorskih dana. I gotovo uvek, kažnjeni se ODMAH upućuje na izdržavanje kazne, u najbliži zatvor, jer kako danas stoji u pravilima našeg Zakona o prekršajima / I ovu odredbu, koju je očito vreme sasvim pregazilo, po mom dubokom uverenju, treba pod hitno menjati, sasvim ukinuti, bar kada je verbalni delikt u pitanju, a najveći deo naših sudija za prekršaje se toga začuđujuće striktno pridržava, /eventualna/ žalba - ne odlaže izvršenje presude! Dakle, i ovde kao da se radi o nekoj svojevrsnoj „klackalici“, odnosno, principu „spojenih sudova“ - čim se jedno smanji, drugo se poveća?! I sada još uvek, postoji kod nas potpun zakonski osnov da okrivljeni za jedan te isti verbalni, nenasilni delikt, bude čak dva puta kažnjen; prvo prekršajno, recimo „zbog remećenja javnog reda i mira“, a zatim -

ako služba bezbednosti i javni tužilac ocene da u tom`prestupu`ima i elementa krivičnog dela/a ta njihova` slobodna ocena i procena` je često, kao što vrlo dobro znamo, nestručna, površna, pogrešna, neobjektivna i politički obojena.../, podnose i krivičnu prijavu nadležnom sudu, pa započinje i krivični postupak u kome dotični, razume se, može proći, a po pravilu i prolazi još daleko gore!

§§§§§

Ovo obećanje jugoslovenskih vlasti da će ukinuti i iz zakona izbaciti verbalni delikt, odnosno da uskoro, u čitavoj zemlji neće nikome više biti sudeno po tom osnovu/ako se uopšte ispuni, i ako se ispuni do kraja?/ svaka-ko, nije slučajno došlo baš sada, jer su sve do skora, te iste vlasti sve brojne inicijative, zahteve, peticije u tom smislu, sa raznih strana, i iz zemlje i iz inostranstva, najodlučnije odbijale, a i sada im ^{sasvim sigurno} očito, nije baš isuviše priraslo srcu da tu svoju odluku i sprovedu, jer je već i dalje smatraju suprotnom svojim interesima i želji za očuvanjem vlasti po svaku cenu, u prkos uslovima koji se sve brže menjaju. Ova odluka je iznuđena, radom i zahtevima u tom smislu, odskora, od njihovog osnivanja-baš ovih i ovakvih, registrovanih opozicionih i alternativnih skupina, kojih je sve više, i pre njih, neformalnih/Jer se tada još nisu mogle formalno osnivati i ozvaničiti, nije to još bilo dozvoljeno/, slobodnih asocijacija i udruženja građana i intelektualaca, opozicione i humanističke inteligencije, osnivanih koju godinu ranije, od kojih su najpoznatije, i za ovu stvar, nesumnjivo, najzaslužnije, ove dve: poznati, i ovde već pominjani, beogradski Odbor za odbranu slobode misli i izražavanja i Jugoslovenska sekcija Helsinškog komiteta, sa svojim pododborima u Zagrebu, Osijeku, Ljubljani i Beogradu, a do sada možda i u nekim drugim mestima, jer se ovo neformalno udruženje stalno širi, i novi pododbori svuda osnivaju/članovi ove skupine su, kao što se zna, mnogi poznati jugoslovenski politički disidenti, kao: dr. Franjo Tučan, Dobroslav Paraga, Vladimir Šeks, Spomenka Hribar, Milan Nikolić, Tanja Petovar, Svetlana Slapšak, Kosta Čavoški, Srdan Popović, adv. Nikola Barović, sin pokojnog-poginulog s početka 1979. u automobilskoj nesreći, u još uvek ne do kraja razjašnjenim okolnostima, poznatog advokata Jovana Barovića, najbližeg, dugogodišnjeg prijatelja, najpoznatijeg srpskog i jugoslovenskog disidenta, Milovana Milasa, i drugi./, kao i sve širih slojeva narodnih masa, sve nezadovoljnijih zvaničnom politikom i sve većom društveno-ekonomskom krizom u Zemlji. Ovi i ovakvi zahtevi vremenom su postajali sve jači i na kraju prerasli u pravu "lavinu", tako da ih ni jugoslovenske vlasti, ni na koji način, više nisu mogle ignorisati i morale su im se, makar i nevoljno, povinovati. Isto tako, one više nisu mogle prelaziti ćutke preko sve jačih zahteva sve većeg dela javnosti i humanističke inteligencije, kao i organizovanog, i sve brojnijeg, domaćeg abolicionističkog/Pokret koji se bori za ukidanje smrtne kazne, svuda u svetu gde još postoji, pa i u Jugoslaviji!/ pokreta, za ukidanje smrtne kazne, pa su morale nedavno, najaviti da će "veoma skoro" i smrtna kazna biti u Jugoslaviji u potpunosti ukinuta, izbačena iz krivičnog zakona. Ali, do danas se to još nije dogodilo: baš pre neki dan, u domaćoj štampi imali smo prilike pročitati kako je izvršena smrtna kazna nad izvesnim Laslom Tubičekom, dvostrukim ubicom iz Mola-SAP Vojvodina, pošto su mu sve žalbe, i zahtev za pomilovanjem, odbačeni.

Mislim da bi sada sve ove i ovakve domaće opozicione i alternativne skupine i pokreti, kao i njima srodne, slobodne, neformalne asocijacije, mogle i morale do maksimuma da se angažuju i na mnogim drugim poljima, recimo, da se konačno poboljša sada zaista očajno i katastrofalno stanje u jugoslovenskim zatvorima i KP Domovima, i režima i uslova izdržavanja kazne, kao i da se najzad zakonski, formalno-pravno oduzme jugoslovenskoj miliciji, službi državne bezbednosti, sada još uvek važeće, "diskreciono pravo" da po svojoj miloj volji/A često i sasvim proizvoljno, ničim sputanoj-samovolji!/ svakome kome joj se prohte, oduzme, odnosno, ne izda pasoš-pa čak niti da daje bilo kakvo objašnjenje zašto to čini, što je uvek, zna se, najviše i isključivo pogađalo`politički nepodobne`, odnosno sve one koje ovdašnja vlast i policija takvima smatraju, a obavezno se mora postići da se ukidanje verbalnog delikta, protegne i na vojsku, odnosno i na vojne sudove-koji su nadležni za suđenja vojnim licima i licima na odsluže

nju vojnog roka, vojnoj vežbi, kao i građanskim licima na službi u JNA, u slučaju bilo kakvog prestupa, na šta očito, za sada bar, odgovorni za ove stvari i tvorci projekta o ukidanju verbalnog delikta, i ne pomišljaju, jer to nalazi na grčevit otpor vrlo moćnog i uticajnog vojnog faktora. Činjenica je da je ovde sve do skora bilo-a ima toga povremeno i sada-sudjenja pojedinim vojnicima hrvatske, slovenačke ili albanske, ređe i muslimanske ili neke druge narodnosti, optuženima samo i jedino za verbalni delikt, tj. najčešće za ono što su nekom drugom-najčešće jednom ili nekolicini svojih kolega, vojnika / Koliko je u ovakvim uslovima i reč svedoka-tih drugih vojnika, na vojnom sudu, nepouzdana, sumnjiva, i podložna manipulacijama i krivim tumačenjima, onog što je okrivljeni navodno, rekao, političkim "nameštajkama" i tendencioznim, zlonamernim interpretacijama, da se neko, makar i sasvim nedužan, osudi, nije teško pretpostaviti. / u ličnom, poverljivom razgovoru rekli, ili možda, u nekom momentu, u ljutnji ili šali, neoprezno "izlanuli", a što najčešće uopšte ne odražava njihovo stvarno mišljenje i stav o dotičnoj stvari / Tako je svojevremeno i vojnik Vjekoslav Naglič, Hrvat iz Vinkovaca, za vreme služenja vojnog roka u Sarajevu, 1975., zbog ovakvih stvari, izveden pred-vojni sud, koji mu je kao navodno neuracunljivom, izrekao po čl. 63 KZ SFRJ-meru bezbednosti obaveznog psihijatrijskog čuvanja i lečenja, a zatim je odmah prebačen na Psihijatrijsko odeljenje beogradske zatvorske bolnice: KPD-Bolnica, ul. Bačvanska 14, 11050-Beograd, gde je ostao duže od osam godina, tj. sve do oktobra 1983, što je, ovaj vrlo dugi boravak u izuzetno teškim i nepovoljnim uslovima tamo, mnogo ošteti i ruinirao njegovo zdravlje, kao i mnogih drugih koji su tamo, po ma kom osnovu, prisilno stigli i neko malo duže vreme proboravili. / -a i da ne govorimo da svuda, a pogotovu baš u ovakvim i sličnim zatvorenim, i široj javnosti malo dostupnim sredinama / vojska, zatvori, internati, radne akcije i sl. / , uvek je bilo i ima dosta provokatora, specijalno zaduženih da sa unapred odabranom žrtvom, započinjaju razne "škaljive" i provokativne razgovore, na tzv. delikatne teme, uvek sa svesnom, nepoštenom "zadnjom namerom" da dotičnog, po svaku cenu "navеду na tanak led" i naškode mu-, iako pri tom ne samo da nisu činili nikakvo nasilje, već ga niti zagovarali, ni u kakvom vidu. Ti i tavi optuženi bi po pravilu bivali ~~osudivani~~ osudivani na oštre, nekad i bukvalno-drakonske, višegodišnje kazne zatvora, sasvim neproporcionalne svom delu, iako bi za istu stvar, u civilstvu, dobili možda, samo prekršajno, mesec ili dva zatvora / i sada, i do sada-dok još nije ukinut verbalni delikt! / , ili čak uopšte ne bi ni bili kažnjeni. Opšte je poznata činjenica da ~~ni~~ čak za obična-istovetna krivična dela / krađu, tuču, ubistvo, silovanje i sve drugo / vojnici i vojna lica dobijaju znatno strožije kazne nego civili; čak i svaki laik zna da se mnogo gore gleda, kad vojnik nešto zgreši, nego kad istu stvar učini neko ko nije u uniformi. Smatram da i toj svoj-nejednakosti, treba, i mora se, već jednom, učiniti kraj. Svi građani su po zakonu jednaki-pa to treba u potpunosti poštovati i u vojsci, pred vojnim sudovima, jer niko, pa ni vojska, ne može biti nikakav izuzetak u državi, i pravnom sistemu, što se kaže, neka vrsta, "države u državi"!

Baš ovih letnjih meseci, češće nego inače možemo čuti ili pročitati u novinama, da se pojedini građani srpske nacionalnosti u nekim drugim republikama, najčešće u Dalmaciji i drugim delovima Hrvatske, dok kao turisti borave na letovanju, ili tamo stalno i privremeno žive, od strane sudije za prekršaje olako i proizvoljno kažnjavaju-novčano ili zatvorom zbog pevanja navodno-nacionalističkih i šovinističkih pesama / tipa: "Oj Vojvodo Simeliću", "Ko to kaže-Srbija je mala" i sl. / koje se u drugim delovima Jugoslavije-Srbiji i Crnoj Gori, sasvim javno pevaju i emituju, pa i izvode po kafanama i restoranima... i to ne samo zbog pevanja-na javnom mestu, već i privatno, u nekom svom manjem, izdvojenom društvu. Nema sumnje da te ljude tamo, neko planski-možda i unapred određen od nekog drugog-prisluškuje, "špijunira" i kasnije prijavljuje i svedoči pred sudijom, da bi bili kažnjeni. Ovu meslavnu "praksu" trebalo bi što pre i sasvim onemogućiti i obustaviti; zbog ovakvih i sličnih-adekvatnih čisto privatnih stvari i nepostojećih prekršaja, ne bi se u ovoj zemlji, pogotovu danas, smelo nikom suditi, ni građanima srpske, a niti bilo koje druge, jugoslovenske narodnosti i nacionalnosti!

MARKOVIĆ VLADIMIR / Vukasovićeva 21., 11090-BEOGRAD.

ALTERNATIVA

Fletushke e Seksionit Letrar te Shoqates
Kulturore " MIGJENI " ne Lubjane.

Glasilo literarne sekcije Kulturnega
društva Albancev v Ljubljani " MIGJENI "

Kryeredaktor - Glavni urednik:

SALIH KABASHI.

Redaktor pergjegjes - Odgovorni urednik:

MATJAZ HANZEK

Redaksia - uredništvo:

Jaša Zlobec, Bislim Elshani, Zdravko
Duša, Fadil Demiri, Peter Božič,
Shkelzen Maliqi, Matjaž Hanžek, Izet
Baraliu, Gani Lipa, Salih Kabashi.

Botoi - izdala: UK ZSMS Ljubljana, per
te - zanjo: Gorazd Drevenšek.

Shtypi - Natisnil: ZUSGP Ljubljana

TOZD Učne delavnice

Bežigrad 8, Ljubljana

Pergatitja - oprema: Janez Pečarič,

Andrej Gombač, Matjaž Hanžek, Salih
Kabashi.

Adresa e perkohshme e Shoqates dhe e
revistes - začasni naslov društva in
glasila:

ZVEZA KULTURNIH ORGANIZACIJ

(ALTERNATIVA)

MESTNI ODBOR

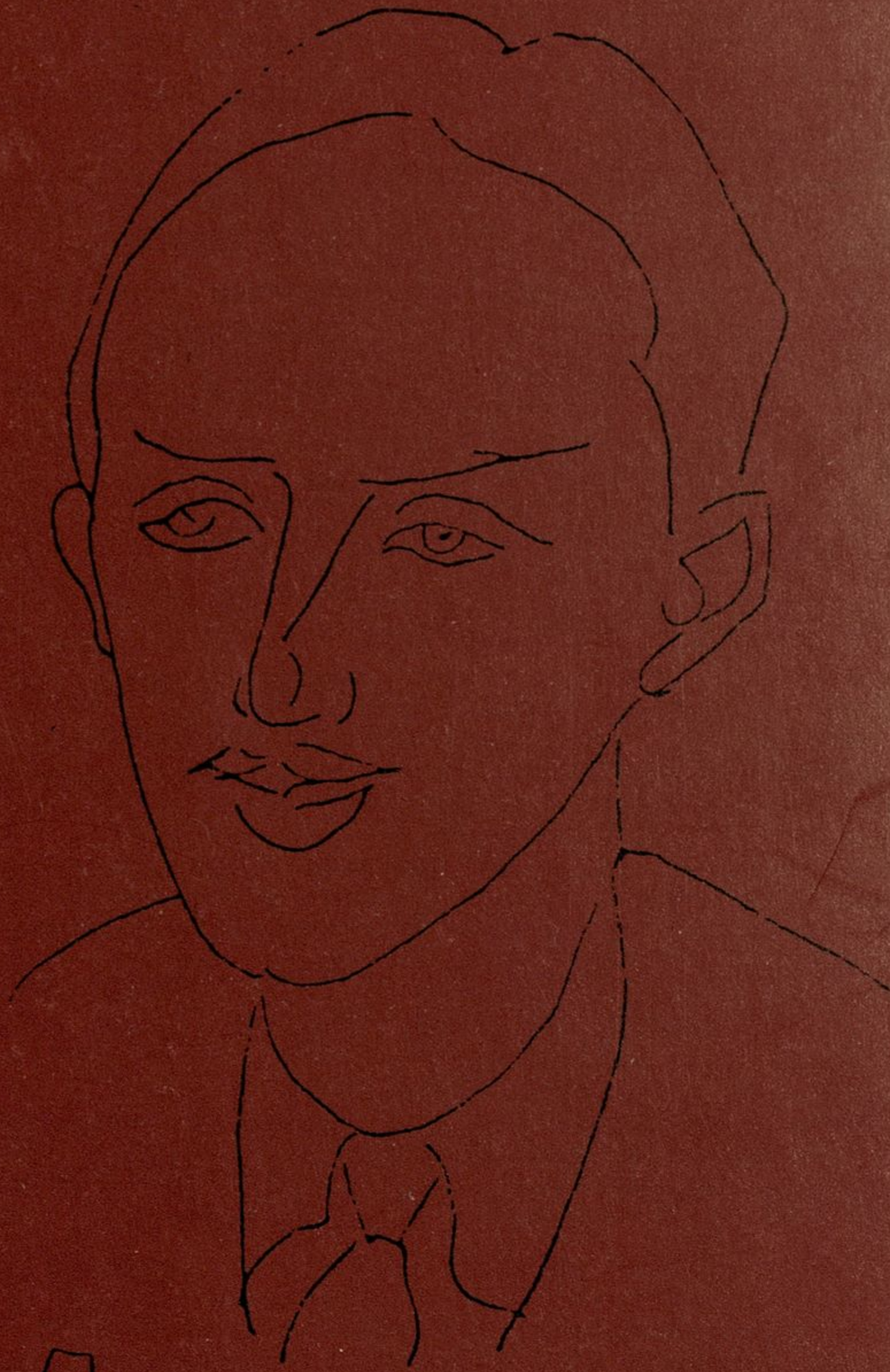
Krekov trg 2

61000 LJUBLJANA YU

Kontributet vullnetare mund ti dergoni
ne xhirollogarine - prostovoljne
prispevke lahko pošljete na žiro račun:
LB 50101-678-47303, za šifro 15 (Odbor
za zaščito človekovih pravic na Kosovu)

Cmimi - cena: 30.000 din

Migjenti